

PAPER DETAILS

TITLE: TİKA'nın Küresel Çapta Yürüttüğü Kamu Diplomasisi Faaliyetleri

AUTHORS: Ayhan Nuri Yılmaz, Ömer Kiliç

PAGES: 138-162

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/4118224>

TİKA'nın Küresel Çapta Yürüttüğü Kamu Diplomasisi Faaliyetleri

Ayhan Nuri Yılmaz ¹

Ümit Ömer Kılıç ²

Öz

Günümüzde devletler arası diplomatik ilişkiler incelendiğinde, ülkelerin geleneksel diplomasi aygıtlarını kullanmaya devam etmesine ek olarak, yumuşak güç modelinin uygulama biçimi olan kamu diplomasisine de büyük önem vermeye başladığı gözlenmektedir. Kamu diplomasisi, bir bakıma ikili ilişkilerin geliştirilmesi açısından adeta bir anahtar işlevi görmektedir. Zira, muhatap devletlerde oluşturulan sempati ve hayranlık duygusu söz konusu devletlerin işbirliği tercihlerine doğrudan etki etmektedir. Kamu diplomasisi aygıtlarını başarıyla harekete geçiren devletler, öncelikli olarak işbirliği yapılmak istenen ortaklar konumuna erişmektedir. Türkiye Cumhuriyeti de, kamu diplomasisi yaklaşımının önemini fark eden ülkelerden biri olarak dikkat çekmektedir. İlişki tesis ettiği ülkelerle ve halklarıyla gönül köprüleri inşa etme gayesinde olan Türkiye, bu amaç doğrultusunda çeşitli kamu diplomasisi kuruluşlarını görevlendirmiştir. Türkiye'nin uhdesinde bulunan ve kamu diplomasisi yaklaşımını en başarılı şekilde hayata geçiren başlıca kurumlardan biri de Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA)'dır. TİKA'nın zaman içerisinde faaliyet kapsamını genişletmesinin yanı sıra, çok daha fazla sayıda ülkede çalışma yapmaya başladığı da gözlemlenmiştir. 30 yılı aşkın deneyimi ile dünyanın neredeyse her köşesinde Türkiye'nin dostluk ve şefkat elini uzatan TİKA, kamu diplomasisi alanında örnek teşkil eden bir kurumdur. Günümüzde, dünyanın çeşitli yerlerinde Türkiye'ye yönelik olumlu duygu ve düşüncelerin oluşmasında şüphesiz ki TİKA'nın çalışmaları da etkili olmuştur. Bunda, 2000'lerin başından itibaren Türkiye'nin değişen dış politika algısı ve bu kapsamda çok daha geniş bir coğrafya ile irtibat kurma arzusu da önemli rol oynamıştır. Bir başka ifadeyle Türkiye, değişen dış politika konsepti gereği TİKA'nın da dahil olduğu kamu diplomasisi kurumlarına daha fazla önem göstermiş, bu sayede TİKA da daha etkin faaliyetler yürüterek Türkiye algısının olumlu yönde değişmesini sağlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası İlişkiler, Türk Dış Politikası, Yumuşak Güç, Kamu Diplomasisi, TİKA

Yılmaz, A. N., & Kılıç, Ö. (2025). TİKA'nın Küresel Çapta Yürüttüğü Kamu Diplomasisi Faaliyetleri. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 14(1), 138-162. <https://doi.org/10.15869/itobiad.1527236>

Geliş Tarihi	03.08.2024
Kabul Tarihi	29.01.2025
Yayın Tarihi	28.03.2025
*Bu CC BY-NC lisansı altında açık erişimli bir makaledir.	

1 Doç. Dr., Samsun Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Samsun, Türkiye, ayhan.yilmaz@samsun.edu.tr, ORCID: 0000-0002-0597-6884

2 Doktora Öğrencisi, Samsun Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Samsun, Türkiye, uokilic88@gmail.com, ORCID: 0000-0001-7506-9430

TIKA's Public Diplomacy Activities on a Global Scale

Ayhan Nuri Yılmaz¹

Ümit Ömer Kılıç²

Abstract

When diplomatic relations between states in today's world are examined, it is known that countries, in addition to continuing to use traditional diplomacy devices, have begun to attach great importance to public diplomacy, which is the application form of the soft power model. Public diplomacy serves as a key to the development of bilateral relations. Because the feeling of sympathy and admiration created in the interlocutor states directly affects the cooperation preferences of the states in question. States that successfully mobilize public diplomacy devices become partners with whom it is primarily desired to cooperate. The Republic of Turkey is one of the countries that realize the importance of the public diplomacy approach. Turkey, which aims to build bridges of love with the countries and people with which it has established relations, has appointed various public diplomacy organizations for this purpose. One of the main institutions under Turkey's responsibility that implements the public diplomacy approach most successfully is the Turkish Cooperation and Coordination Agency (TIKA). In addition to expanding its scope of activity over time, it has also been observed that TİKA has started to work in many more countries. With over 30 years of experience, TIKA extends Turkey's hand of friendship and compassion to almost every corner of the world, and is an exemplary institution in the field of public diplomacy. Today, TİKA's work has undoubtedly been effective in creating positive feelings and thoughts towards Turkey in various parts of the world. Turkey's changing foreign policy perception since the early 2000s and its desire to establish contact with a much wider geography in this context also played a role in this. In other words, Turkey has paid more attention to public diplomacy institutions, including TIKA, as a result of its changing foreign policy concept, and thus, TIKA has carried out more effective activities and ensured a positive change in the perception of Turkey.

Keywords: International Relationships, Turkish Foreign Policy, Soft Power, Public Diplomacy, TIKA

Yılmaz, A. N., & Kılıç, Ö. (2025). TIKA's Public Diplomacy Activities on a Global Scale, *Journal of the Human and Social Science Researches*, 14(1), 138-162. <https://doi.org/10.15869/itobiad.1527236>

Date of Submission	03.08.2024
Date of Acceptance	29.01.2025
Date of Publication	28.03.2025
*This is an open access article under the CC BY-NC license.	

¹ Assoc. Prof., Samsun University, Faculty of Political Sciences, Department of Political Science and Public Administration, Samsun, Türkiye, ayhan.yilmaz@samsun.edu.tr, ORCID: 0000-0002-0597-6884

² PhD Student, Samsun University, Faculty of Political Sciences, Department of Political Science and Public Administration, Samsun, Türkiye, uokilic88@gmail.com, ORCID: 0000-0001-7506-9430

Giriş

Türk dış politikası, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) dağılmasının ardından yeniden yapılanma sürecine girmiştir. SSCB'nin yıkılışını takip eden dönemde Orta Asya ve Kafkasya'da bağımsız Türk Cumhuriyetlerinin kurulması, Türkiye'nin dış politika yaklaşımını yeniden şekillendirmesine zemin hazırlamıştır. Türkiye'nin köklü tarihsel, kültürel ve dini bağlarının olduğu bu kardeş ülkeler ile güçlü ilişkiler tesis etme arayışı, alternatif diplomatik aygıtların harekete geçirilmesi ihtiyacını doğurmuştur. Bununla birlikte, küresel çapta geleneksel diplomasi metotlarının değişmeye başlaması ve ilişki kurulan devletlerin halklarının gönlünde yer kazanmanın öneminin fark edilmesi neticesinde Türk dış politikası kaçınılmaz olarak yeni dönemin gereklerini yerine getirme ihtiyacı hissetmiştir. İnsani yardımlar, eğitim, araştırma ve kültür faaliyetlerinin dış politikada büyük öneme haiz olması ile birlikte, Türkiye adına söz konusu faaliyetleri yürütebilecek nitelikte yeni kurumların hayata geçirilmesi zorunlu hale gelmiştir. Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA) da Türkiye'nin diplomatik ilişkiler kurduğu ülkelerle daha sağlam temellere dayalı ilişkiler tesis edebilmesine yardımcı olmak adına kurulmuş en önemli kurumların başında gelmektedir. 1992 yılında kurulan ve Türkiye'nin dil, soy, din ve kültür bağlarının kuvvetli olduğu ülkelerde etkin faaliyet gösteren TİKA; Adalet ve Kalkınma Partisi'nin (AK Parti) 2002 yılında iktidara gelmesinin ardından zamanla çalışma alanını genişletmiş ve günümüzde küresel düzeyde faaliyet gösteren bir kuruluş haline gelmiştir. Türkiye'nin dış politika yaklaşımını güncellemesinde başlıca etkenlerden biri olan ve diplomaside gittikçe önem kazanan "yumuşak güç ve kamu diplomasisi" uygulamalarına TİKA'nın faaliyetleri önemli bir örnek teşkil etmektedir. Söz konusu politika yaklaşımının daha iyi anlaşılabilmesi adına, makalede ilk olarak yumuşak güç kavramının açıklaması yapılacaktır. Yumuşak güç yaklaşımının bir unsuru olan kamu diplomasisi kavramının tanımlanmasının ardından, TİKA'nın Orta Asya, Balkanlar, Kafkasya, Ortadoğu, Hint Alt Kıtası, Afrika ve Latin Amerika olmak üzere 7 bölgedeki kamu diplomasisi faaliyetleri irdelenecek ve söz konusu kurumun Türk Kamu Diplomasisi faaliyetleri bağlamında performansı değerlendirilecektir. Rusya'nın kapalı rejim yapısının kamu diplomasisi çalışmalarını sınırlandırması ve TİKA'nın Balkan bölgesinin haricinde Avrupa'da yüksek düzeyli faaliyet yürütmüyor olması nedeniyle, bu bölgeler kapsam dışında bırakılmıştır. Rusya'ya benzer biçimde, Çin Halk Cumhuriyeti'nin de kapalı bir yapıya sahip olması ve bahse konu ülkenin Doğu Türkistan'ı idaresi altında tutması, Türkiye'nin Doğu Türkistan'da Kamu Diplomasisi faaliyetleri önünde engel teşkil etmektedir (Yılmaz ve Kılıçoğlu, 2019, s. 83). Bu nedenle Orta Asya'ya yönelik incelemeye Doğu Türkistan dahil edilmemiştir. TİKA'nın bölgelerdeki faaliyetlerinin incelenmesi tamamlandıktan sonra ise sonuç bölümünde kurumun doğru ve eksik olan yönlerinin analizi yapılacaktır.

1. Kavramlar Çerçeve

1.1. Yumuşak Güç

Günümüzde hızla değişmekte olan uluslararası ilişkiler dünyasında güç kavramı yalnız ekonomik üstünlük veya askeri üstünlüklerle daraltılmış bir çerçevede değerlendirilmemekte ve bundan daha fazlasını ifade etmektedir. Güç, en genel anlamıyla diğerlerinin davranışları üzerinde etki yaratabilme kapasitesidir. Uluslararası ilişkilerde güç ise; nüfus, yüz ölçümü, doğal kaynaklar, ekonomik büyüklük, askeri

kapasite ve siyasal istikrar ile ilişkilendirilmektedir (“Türkiye Cumhuriyeti İletişim Başkanlığı”, 2022, s. 9). Morgenthau’ya göre güç; bir ilişki biçimi olduğu kadar uluslararası siyasetin de en temel amacı ve amacın gerçekleştirilmesi için bir araçtır. Holsti ise güç kavramını bir devletin sahip olduğu imkan ve hareket kabiliyetini ödül, ceza, ikna ve zorlama gibi yöntemler kullanarak karşı tarafın davranışlarını kendi çıkarları doğrultusunda değiştirebilmesi olarak tanımlamıştır (Özdemir, 2008, s. 116).

Güç kavramı günümüzde temel olarak sert güç ve yumuşak güç sınıflandırmaları üzerinden ele alınmaktadır. Sert güç kavramı, uluslararası ilişkilerde genel olarak bir ülkenin diğer bir ülkeye istemediği bir davranışı zorla yaptırabilmesi olarak görülür (Yılmaz ve Kılıçoğlu, 2018, s. 151). Yumuşak güç kavramı ise, ilk kez Joseph S. Nye’in 1990 yılında yayınlanan “Liderliğe Zorunluluk: Amerikan Gücünün Değişen Doğası” isimli kitabında ve bu kitaptan derlediği “Yumuşak Güç” adlı makalesinde ele alınmıştır (Özel, 2018, s. 5). Nye’a göre yumuşak güç, bir ülkenin uluslararası politikada zorlama veya ekonomik baskı yollarına başvurmaksızın, kültür, politik idealler ve politik çekiciliğini kullanarak istediği hedefe ulaşabilmesidir (“Türkiye Cumhuriyeti İletişim Başkanlığı”, 2022, s. 49). Nye, yumuşak gücün önemini “eğer bir ülke, kendi gücünü başkalarının gözünde meşru gösterebilirse, isteklerine karşı daha az dirençle karşılaşır. Eğer bir ülkenin kültürü ve ideolojisi çekici olursa, diğerleri isteklerini yaptırırken karşı taraf daha fazla istekli olur” sözleriyle ifade etmiştir (Nye, 2004, s. 44). Yumuşak güç terimini sert güç ile karşılaştırarak açıklayan Nye’a göre, askeri ve ekonomik güç gibi sert güç enstrümanları ile diğer unsurların pozisyonlarını değiştirebilmek sıkça görülmektedir. Bu değişiklik büyük ölçüde rüşvet (havuç) veya tehdit (sopa) yoluna başvurarak yapılır. Buna karşın, yumuşak güçte zorlama veya ödeme yoluna başvurmak yerine safına çekme (cazip gelme) yoluyla istediğini yaptırabilme metodu benimsenmektedir (Nye, s.5). Kanımızca yumuşak güç kavramı 19. yüzyılın etki sahası kavramının günümüze uyarlanmış ve kültürel unsurların artırıldığı bir kavram olarak Nye tarafından işlenmiş ve güncellenmiştir. Vuving ise yumuşak güç tanımının “diğerlerinin isteğimiz yönünde istemelerini sağlamak veya kabul etmelerini sağlamak” şeklinde olması gerektiğini vurgulamıştır (Vuving, 2009, s. 9). Keyman ise yumuşak gücü ülkelerin diplomasi, stratejik iletişim, kültürel ilişkiler ve politikalar, ekonomik ilişkiler ve insani yardım gibi yollarla diğer uluslararası aktörlerin politikalarını etkileyebilme kapasitesi olarak ifade etmektedir ki bu yumuşak güç tanımı *etki sahası kavramını* daha çok çağrıştırmaktadır (Keyman, t.y.). Yumuşak güç sahibi olabilmek için meşruiyet önemli bir koşuldur. Şayet bir devlet sahip olduğu gücü ve hedeflerini başkalarının nezdinde meşrulaştırabilirse daha az dirençle karşılaşacaktır. Sert güç için en elverişli kaynaklar olarak baskı, yaptırımlar, ödemeler ve rüşvet öne çıkmaktadır. Keza sert gücün davranış spektrumlarında emir, zorlama, ikna etme unsurları bulunmaktadır. Yumuşak güç için en uygun kaynaklar ise, değerler, kültür, politikalar ve kurumlar öne çıkmaktadır. Davranış spektrumu, gündemi oluşturma, safına çekme ve cazibe olma birer yumuşak güç unsurlarıdır (Çavuş, 2012, s. 25). Sonuç olarak hangi tanımlama ile gidilirse gidilsin ülkeleri ve onların kamuoylarını ortak değerlere çekme veya cezbederek yumuşak güç üretme yoluyla meşruiyetin ve uluslararası kurumların tesisine önem kazandırmaktadır. Böylece yüksek maliyetli geleneksel ekonomik ve askeri güç unsurlarının kullanım gereksinimi kalkmakta veya minimum düzeye inmektedir (Keohane and Nye, 1998, s. 86). Görüldüğü üzere yumuşak güç, devletlerin itibarını artırmak, ortak çıkarlar doğrultusunda iş birliğini teşvik edip küresel anlamda hedeflere ulaşabilmek adına kullanılan etkili ve önemli bir araçtır.

1.2. Kamu Diplomasisi

Türk Dil Kurumu'na göre diplomasi "1. Uluslararası ilişkileri düzenleyen antlaşmalar bütünü. 2. Yabancı bir ülkede ve uluslararası toplantılarda ülkesini temsil etme işi ve sanatı. 3. Bu işte çalışan kimsenin görevi, mesleği. 4. Güç bir görüşme sırasında gösterilen ustalık ve beceriklilik" şeklinde tanımlanmaktadır ("Türk Dil Kurumu", t.y.). Diplomasi tanımı daha çok devlet yetkilileri arasında gerçekleşen diplomatik temasları çağrıştırmakta olup, söz konusu temaslar geleneksel diplomasi olarak ifade edilmektedir. Buna karşın, dünya üzerindeki ülkelerde demokrasi rejiminin zamanla güçlenmesi ve teknolojik aygıtların gelişmesi, kamuoyu olarak tanımlanan halkın olumlu ve olumsuz tepkilerinin yöneticiler tarafından daha fazla duyulmasını ve karşılık bulmasını sağlamıştır. Kamuoylarının yaklaşımının devletler üzerindeki etkisini artırması, geleneksel diplomasi aygıtlarının güncellenmesi ihtiyacını doğurmuş, temas kurulan devletlerin vatandaşları da diplomasinin birer unsuru olmuşlardır. Zira, bir devletle pozitif ilişkiler tesis etmenin yolunun, o devletin vatandaşlarının gönlünde sempati uyandırmaktan, gönlünü kazanmaktan geçtiği günümüz uluslararası siyasetinin bir gerçeği haline gelmiştir. 1965 yılında Tufts Üniversitesi Fletcher Hukuk ve Diplomasi Okulu Dekanı Edmund Gullion kamu diplomasinin kavramsallaştırılmasına öncülük etmiştir. Gullion'a göre kamu diplomasisi, uluslararası ilişkilerin geleneksel, klasik diplomasi dışındaki alanlarını kapsamaktadır (Demir, 2012, 6). Kamu diplomasisi; devletlerin ulusal çıkarlarını korumak amacıyla diğer devletleri ve aktörleri doğru bir içeriğe sahip olan enformasyon, bilgi, kültür, bilim, sanat, spor vb. çeşitli iletişim unsurları aracılığıyla meşru şekilde etkileyebilme ve böylece daha güçlü dostluk ilişkileri tesis etme faaliyetidir (Yılmaz, 2012, s. 227). Bununla birlikte, günümüz kamu diplomasisi yaklaşımında iletişim kaynakları olarak yalnızca devlet ve hükümet kaynakları ön plana çıkmamaktadır ("Türkiye Cumhuriyeti İletişim Başkanlığı", 2022, s. 16). Kamu diplomasisinin hedef kitlesi göz önünde bulundurulduğunda, ön plana çıkan başlıca terimin "yabancı halklar" olduğu göze çarpmaktadır. Yabancı halk olarak ifade edilen kesim, sokaktaki sıradan bir şahıstan ziyade söz konusu devletteki karar verici pozisyonda bulunanları etkileyecek ve o kişileri eyleme geçirebilme kudretine sahip olan kesimdir. İfade edilen kesim kamu diplomasisi çalışmalarının başarıya ulaşp ulaşmaması hususunda önemli bir faktördür (Manor, 2019, s. 35).

2. TİKA (Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı)

Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA), Türk Cumhuriyetleri başta olmak olmak üzere, Türkiye'nin tarihsel ve kültürel bağlar ile güçlü biçimde bağlı olduğu tabii coğrafyası ile sıkı bir işbirliği geliştirmek amacıyla Dışişleri Bakanlığı'na bağlı olarak 1992 yılında kurulmuştur. 1999'da Başbakanlığa bağlanan kurum, 15 Temmuz 2018 tarihinden itibaren Kültür ve Turizm Bakanlığı uhdesine geçmiştir ("Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı" [TİKA], t.y.). TİKA'nın genel faaliyet alanları; idari altyapıların geliştirilmesi, toplumlar arası iletişim bağlarının güçlendirilmesi ile barışın ve kültürel işbirliği zemininin tesis edilmesi, sosyal altyapıların geliştirilmesi, acil düzeyde insani ve sosyal yardımlar, ekonomik altyapı ve üretim sektörlerinde iyileşme sağlanması, barışın sürdürülmesi noktasında yapılacak kalkınma yardımı çalışmaları şeklinde tanımlanmıştır (Tabak, 2016, s. 40-41).

Kuruluşunun ilk yıllarında önceliğini SSCB'nin dağılması sonrası Türkistan coğrafyasındaki Türk Cumhuriyetlerine veren TİKA, bölgedeki soydaşlara yönelik

sosyal, ekonomik ve kültürel alanda pek çok çalışmaya imza atmıştır. TİKA'nın ilk dönemindeki gayesi Türk Cumhuriyetlerinin kendi sosyal yapılarını üretmesi ve kendi kimliğini tesis etmesi, kültürel ve siyasi hakların geliştirilmesi, teknik alt yapı hususunda eksiklerin giderilmesi üzerine çalışmalar yürütmek olmuştur. Türkiye'nin 2000'li yıllardan itibaren bölgesel ve küresel çapta önemli bir aktör haline gelme çabası, TİKA'nın da perspektifini değiştirmiştir. Bu değişimin paralelinde TİKA faaliyet coğrafyasını genişletmiş; 2002 yılında 12 olan Program Koordinasyon Ofisi (PKO) sayısı 2011'de 25'e, 2012 yılında ise 33'e çıkmıştır. TİKA günümüzde 61 ülkede 63 PKO ile çalışma yürütmektedir ("TİKA", t.y.). Eğitim ve sağlık başta olmak üzere; üretim, tarım ve hayvancılık, sosyal ve idari altyapıların güçlendirilmesi, istihdam, temiz suya erişim ve kültürel yaşama katkı gibi pek çok alanda 170'ten fazla ülkeye ulaşan TİKA, bugüne kadar 30 binden fazla proje ve faaliyeti hayata geçirmiştir. TİKA, Türkiye'nin kamu kurum ve kuruluşlarının, üniversitelerinin, yerel yönetimlerinin ve sivil toplum kuruluşlarının tecrübelerini yurt dışında aktarmakla birlikte, faaliyet gösterdiği coğrafyalarda kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşlarının hem kurumsal altyapılarının geliştirilmesine hem de insan kaynağının yetkinliklerinin artırılmasına destek vermektedir ("TİKA", t.y.). Bu çalışmada TİKA'nın Orta Asya, Kafkasya, Ortadoğu, Balkanlar, Afrika, Latin Amerika ve Hint Alt Kıtası'ndaki kapsayan faaliyetleri bölge bölge ele alınarak kurumun Türkiye'nin kamu diplomasisine katkıları irdelenecektir.

2.1. TİKA'nın Orta Asya Bölgesindeki Faaliyetleri

Orta Asya, tarihsel olarak "Türklerin Atayurdu" olarak anılan kadim Türkistan coğrafyasını tanımlamak için sonradan literatüre siyaseten kazandırılmış bir coğrafi terimdir. Her ne kadar bölge tam olarak Asya'nın ortasına tekabül etmese de bu tanım Türkistan kullanımını yok etmek adına kullanıma sokulmuş ve kabul görmüştür. Bölgenin tanımı, kapsamı ve sınırları Türk ve yabancı literatürlerde farklılık taşımakta olup, dar ve geniş anlamda iki Orta Asya tanımına rastlanmaktadır. Dar anlamdaki tanım Rus literatürüne göre Orta Asya; Türkmenistan, Kırgızistan, Özbekistan ve Tacikistan topraklarını kapsamaktadır. Geniş anlamda ise, Kazakistan'ın yanı sıra Moğolistan ve günümüzde Çin Halk Cumhuriyeti sınırları içinde bulunan Doğu Türkistan'ı da içermektedir (Yılmaz ve Kılıçoğlu, 2019, s. 74). Orta Asya bölgesinin sakinleri günümüzde de büyük ölçüde Türk halklarıdır (Yılmaz ve Kılıçoğlu, s. 75). Soğuk Savaş döneminde geri planda kalan Orta Asya bölgesi, SSCB'nin dağılması ve bölgede beş cumhuriyetin kurulması ile yeniden görünürlük kazanmıştır. Bu çalışmada, bölgedeki beş eski Sovyet cumhuriyetinin yanı sıra Afganistan ve Moğolistan da bölge analizine dahil edilecektir.

Sekiz hizmet birimi olarak yapılandırılmış olan TİKA Başkanlığı'nın, yedi daire başkanlığı ve Hukuk Müşavirliği bulunmaktadır. Orta Asya ve Kafkaslar Dairesi Başkanlığı da TİKA'nın hizmet birimleri arasında yerini almaktadır. Kurumun Afganistan'da Kabil, Mezar-ı Şerif, Herat; Kazakistan'da Astana, Kırgızistan'da Bişkek, Moğolistan'da Ulan Batur, Özbekistan'da Taşkent, Türkmenistan'da Aşkabat, Tacikistan'da Duşanbe gibi bölge devletlerinde ofisleri mevcuttur (Yılmaz ve Kılıçoğlu, 2019, s. 84). TİKA Program Koordinasyon Ofislerinin ilki Türkmenistan'da açılmıştır ("TİKA", t.y.). TİKA'nın ilk Program Koordinasyon Ofislerinden biri de 1993 yılı içinde Bişkek'te açılmıştır. Söz konusu ofislerden Kırgızistan Ofisi, bu çalışmanın yazarlarından olan ve günümüzde kamu diplomasisi alanında uzman bir akademisyen olan Ayhan

Nuri Yılmaz'ın da görev aldığı çok sayıda projeyi yürürlüğe koymuş ve Türkiye'den gelen uzman isimler yerel kurumlarda alanlarında çalışmalar yürüterek ülkenin yeni sisteme uyum sağlaması için çalışma yapmışlardır. Ofislerin açıldığı yıl 86 proje hayata geçirilmiştir. (Yılmaz ve Kılıçoğlu, s. 90). TİKA'nın kültür alanında da önemli çalışmalara imza attığı görülmektedir. 1389 yılında Büyük Timur İmparatorluğu döneminde yaptırılan Hoca Ahmed Yesevi Türbesi ve külliyesi TİKA'nın katkılarıyla yenilenmiştir (Yılmaz ve Kılıçoğlu, s. 90). Kültür çalışmaları kapsamında, Özbekistan'da TİKA tarafından kurulan Özbekistan Gazetecilik ve Kitle İletişim Araçları Üniversitesi televizyon stüdyosunun açılışı gerçekleştirilmiştir. ("TİKA", 2024a). Sağlık alanında da birçok faaliyet yürüten TİKA, hastanelere destek sağlama, sağlık malzemesi tedarik etme vb. gibi hizmetlerin yanı sıra sağlık çalışanlarına eğitim hizmeti verilmesine de yardımcı olmuştur. Kemik İliği Nakli Yönteminin Geliştirilmesi Projesi kapsamında Kırgızistanlı doktor ve hemşirelere TİKA'nın destekleriyle Türkiye'de eğitim verilmiştir (Yılmaz ve Kılıçoğlu, s. 91). 2012 yılında Kırgızistan'ın Oş vilayetinde 150 hasta kapasitesine sahip poliklinik binası inşa edilmesine öncülük eden TİKA, Vardak vilayetinin Behsud ilçesine de Sangi Şendave kliniğinin açılmasını sağlamıştır (Demirkaya ve Çelik, 2021, s. 134-136). TİKA tarafından başkent Bişkek'te inşa edilen ve donatılan 72 yatak kapasiteli modern Kırgız-Türk Dostluk Devlet Hastanesi de 15 Ekim 2021 tarihinde hasta kabulüne başlamış ve açılışın ilk 4 ayında 651 hastaya sağlık hizmeti verilmiştir ("Anadolu Ajansı", 2022a). TİKA Nur Sultan Koordinatörlüğü, ileri düzey felçli hastaların tedavisi için kullanılan 536 adet tıbbi cihazı, Nur Sultan Multidisipliner Tıp Merkezine temin etmiştir ("TRT Haber", 2021). Almatı'ya 35 kilometre uzaklıkta Ahıska Türklerinin yoğun olarak yaşadığı Talgar'da yaptırılan 320 öğrenci kapasiteli Talgar Kazak-Türk Lisesi ve 280 öğrenci kapasiteli pansiyon da TİKA destekleriyle yaptırılmıştır ("TİKA", 2011).

1995 tarihinde imzalanmış olan mutabakat zaptı ile TİKA Duşanbe Program Koordinatörlüğü kurulmuş, ancak iç savaş dolayısıyla 1996'da çalışmalarını sonlandırmak zorunda kalmıştır. 2000 tarihinde imzalanan 5 yıllık "Teknik İşbirliği Protokolü" ile birlikte, koordinatörlük çalışmalarına yeniden başlamıştır (Yılmaz ve Kılıçoğlu, 2019, s. 92). TİKA'nın Tacikistan'da tarım alanında çalışmalar yürüten tek üniversite olan Tacikistan Ziraat Üniversitesi yerleşkesinde kurduğu "Eğitim ve Üretim Serası"nın açılışı yapılmıştır. İki aşamalı gerçekleştirilen projenin ilk aşamasında, seranın kurulumu tamamlanırken Türkiye'den gelen uzman tarafından üniversitede görevli öğretim görevlilerine seracılıkla ilgili bir hafta eğitim verilmiştir ("Anadolu Ajansı", 2023a). Duşanbe'de yazılım, programlama ve grafik tasarım eğitimlerinin verileceği Bilgi Teknolojileri Eğitim Merkezi TİKA tarafından açılmıştır ("TİKA", 2022a). Kurum tarafından Başkent Duşanbe'de bulunan Türkiye Türkçesi Eğitim Öğretim Merkezi'nin (TÖMER) altyapısına katkı sağlamak amacıyla merkezin tüm sınıfları akıllı tahtalar ile donatılmıştır ("TİKA", 2024b). Türkmenistan'da ise Merv şehrinde yer alan Selçuklu Sultanı Sultan Sencer'in türbesinin restorasyonu da TİKA tarafından gerçekleştirilmiştir ("Haber 7", 2004). Eğitim alanında da çalışmalar yürüten TİKA, bu kapsamda Aşkabat'ta Türkmen-Türk Kütüphanesi'nin tadilatını gerçekleştirmiştir. Kütüphanede yaklaşık 8 bini Türkiye Türkçesinde olmak üzere on binden fazla kitap yer almaktadır. ("TİKA", 2012).

TİKA'nın Moğolistan'daki projeleri ise 1994 yılında, "Kültürel Miras"ın gelecek kuşaklara aktarılması amacıyla, Moğolistan'daki Türk Anıtları Projesi (MOTAP) çerçevesinde yürütülen arkeolojik kazılar ve yine bu kapsamda inşa edilen Orhun Müzesi

ve Bilge Kağan Karayolu ile başlamıştır (“TİKA”, 2015, s. 21). 2004 Yılında TİKA’nın Moğolistan Ulanbator Program Koordinatörlüğü açılmıştır. TİKA projeleri; ülkedeki ekonomik, idari ve sivil altyapının geliştirilmesi, eğitim, sağlık gibi alanların desteklenmesi, sosyal altyapı hizmetlerinin düzenlenmesi, üretim sektörlerinin desteklenmesi ve kültürel iş birliğinin ilerletilmesi gibi alanlarda yürütülmüştür (“TİKA”, s. 21). Moğolistan’da yaşamakta olan soydaş topluluklara da önem gösteren TİKA, bu topluluklardan Tuva halkı için keçe atölyesi kurmuş, Tuva Türkü öğrenciler için yurtlar yapmış ve Moğolistan’da Tuva dilinde eğitiminin verildiği tek okulun tamirati gibi faaliyetlere imza atmıştır (“Anadolu Ajansı”, 2019). Moğolistan’da nüfusları 800’e kadar gerilemiş, dilleri ve kültürleri kaybolmaya yüz tutmuş olan Duha Türklerine de TİKA tarafından yardım edilmektedir. Hayatlarını ren geyiği besleyerek idame ettiren Duha Türklerine ren geyiği verilmiş, Duha Türkleri’nin dillerini ve kültürlerini sürdürülebilmelerine imkan sağlamak gayesiyle Hövsgöl Aymağında - ilinde bir kültür merkezi kurulmuştur (“Anadolu Ajansı”, 2019). Başkent Ulanbatur’a bağlı Nalayh Belediyesi’nde çadırlarda okul öncesi eğitim alan çocuklar için TİKA tarafından kreş inşa edilmiş, gerekli eğitim malzemesi ve ekipman desteği sağlanmıştır (“Anadolu Ajansı”, 2023b). Afganistan’da da faaliyetlerini yürüten TİKA, ülkenin Pervan vilayetinde Mevlana Celaleddin Araştırma Merkezi’ni kurmuştur (“TİKA”, 2018a). 400 çocuğun yaşadığı ve eğitim gördüğü Alaaddin Kız Yetimhanesine TİKA tarafından ortak kullanım alanları da olan 250 kişilik ek bina yapılmıştır. (“TİKA”, 2016, s. 63). Afganistan’ın kuzeyinde bulunan 3 hastane ve klinik için ihtiyaç duyulan ilaçlar ve sarf malzemesi temin edilmiştir (“TİKA”, 2018b, s. 49). TİKA Kabil Koordinatörlüğü, Türkiye’nin TİKA aracılığıyla 2004’ten bu yana Afganistan genelinde bin 56 projeyi hayata geçirdiğini açıklamıştır (“TİKA”, 2018a). Afganistan Dışişleri Bakanlığı Herat Temsilciliği bünyesinde ve TİKA destekleriyle büyük Türk hükümdarı ve şair Sultan Hüseyin Baykara’nın adını taşıyan bir kütüphane ve konferans salonu kurulmuştur (“TİKA”, 2023a).

2.2. TİKA’nın Kafkasya Bölgesindeki Faaliyetleri

Kafkasya, jeopolitik açıdan dünyanın stratejik noktalarından biridir. Türk tarihinde önemli yer tutmaktadır. Kafkasya’nın coğrafi, kültürel ve siyasi sınırlarını belirlemek zordur. Ancak genel kabul görmüş değerlendirmelerde dar ve geniş anlamda iki tanımlama mevcuttur. Geniş anlamdaki bölge tarihi Kafkasya’ya tekabül ederken, günümüzde Rusya idari sisteminin etkisiyle daha dar bir alanı kapsar hale gelmiştir. Bu dar tanımlama için Kuzey Kafkasya da dendiği için Kuzey ve Güney Kafkasya şeklinde olmak üzere iki farklı alt bölgenin sınırlarını belirtmek gerekir. Genel tanımlama ile, Karadeniz ile Hazar Denizi arasında kalan dağlık bölge Kafkasya olarak adlandırılmaktadır. Bölgeyi, Kafkas Sıradağları Kuzey Kafkasya ve Güney Kafkasya olmak üzere ikiye bölmektedir (Kantarci, 2022, s. 59). Kafkas Sıradağları’nın kuzeyinde yer alan Kuzey Kafkasya’da; Rusya’ya bağlı Dağıstan, Çeçenistan, İnguşetya, Kuzey Osetya-Alanya, Kabardey-Balkar, Karaçay-Çerkes ve Adıge adlı yedi özerk cumhuriyet ile Krasnodar ve Stavropol adlı iki özerk vilayet bulunmaktadır (“İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi”) [İNSAMER], t.y.). Güney Kafkasya ise Gürcistan ve ona bağlı iki özerk cumhuriyetten (Acaristan ve Abhazya) ve 1 özerk bölgeden (Güney Osetya) Azerbaycan ve ona bağlı bir özerk cumhuriyet (Nahcivan) ve bir özerk bölgeden (Dağlık Karabağ) ve Ermenistan Cumhuriyetlerinden oluşmaktadır (Yılmaz ve Kılıçoğlu, 2019, s. 140). Kafkasya’nın Dağıstan bölgesinde de uzun dönem Türk kökenli halklar ağırlıklı

olmuş olsa da gerek şehirleşmenin sunduğu imkanları gören diğer halkların bölgeye göç etmesi, gerekse de SSCB'nin demografi politikaları nedeniyle bu durum değişmeye başlamıştır (Yılmaz ve Kılıçoğlu, s. 156-157). Kafkasya'nın Türkiye'ye olan coğrafi ve kültürel yakınlığı, bölgenin stratejik önemi sebebiyle Türkiye'nin bölgeyle yakından ilgilendiği görülmektedir (Yılmaz ve Kılıçoğlu, s. 158). Bu nedenle kamu diplomasisi faaliyetleri Kafkasya bölgesinde özel olarak yoğunlaşmakta ve bir kamu diplomasisi kuruluşu olan TİKA da bölgede yoğun faaliyetler yürütmektedir.

1994 yılında Azerbaycan Koordinasyon ofisini açan TİKA, çeşitli alanlarda çok sayıda projeyi hayata geçirmiştir. 1994 yılından 2021'e kadar geçen 27 yılda, Azerbaycan'da yürütülen çalışmalar kapsamında günümüze kadar 1531 sağlık personeli, 950 turizm çalışanı, 783 bilişim uzmanı, 274 hakim ve savcı, 380 güvenlik personeli, 185 STK temsilcisi, 480 medya mensubu ve 991 güzel sanatlar ve el sanatları uzmanı TİKA tarafından eğitim almıştır. Organize edilen eğitim ve deneyim programlarından 6 bine yakın Azerbaycanlı yararlanmıştır ("Anadolu Ajansı", 2021). 2022 yılı itibarı ile Azerbaycan'da gerçekleştirdiği proje sayısı 1276'ya ulaşan TİKA'nın kültürel hayata katkı ile ilgili 211, eğitimle ilgili 191, idari birimlerin geliştirilmesine ilişkin 187, tarım, orman ve hayvancılıkla ilgili 124, sağlıkla ilgili 109, iletişim ve STK'larla ilgili 51'er, sanayi ile ilgili 40 projesi hayata geçirilmiştir. TİKA Azerbaycan'da sosyal ihtiyaçlara ilişkin de 32 projeyi hayata geçirmiş, 17 enerji, 9 ulaştırma, 8 su ve arıtma projesini tamamlamıştır. Sığınmacılara ilişkin 4 çalışmanın yanı sıra, 'acil ve insani yardımlar' başlığı altında da 15 çalışma gerçekleştirilmiştir ("TRT Haber", 2023). 2019 tarihinde TİKA ile Azerbaycan Kültürel Mirasın Korunması, Geliştirilmesi ve Restorasyonu Devlet Hizmeti arasında; 1492-1493 yıllarında inşa edilmiş Tuba Şah Mescidi'nin ve yine 14. yüzyılda yapıldığı düşünülen Büyük Merdekan Kalesi'nin restorasyonunu öngören ve iki kurum arasındaki iş birliğinin çerçevesini belirleyen bir protokol imzalanmıştır ("TİKA", 2019a).

Gürcistan'da ise 1960'da faaliyetlerine başlayan 50 yatak kapasitesine sahip Batum Enfeksiyon Hastalıkları Hastanesi TİKA tarafından yenilerek 2019 yılında hizmete açılmıştır. Hastanenin dış cephe iyileştirilmesi ve çevre düzenlemesi yapılmış, buna ek olarak laboratuvar malzemeleri ve tıbbi ekipman da TİKA tarafından temin edilmiştir ("Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı", 2019). Gürcistan'da Kakheti adlı bölgede yer almakta olup 1901 yılından beri onarımı yapılmayan Duisi Camii de TİKA tarafından restore edilerek ibadete açılmıştır ("TİKA", 2021a). Ahıska bölgesinde ise arsa sahibi ailelere gerek ekonomik destek sağlamak gerekse de bölgede yaşayan diğer etnik kökenlere sahip insanlarla entegrasyonu pekiştirmek adına, 17 Gürcü ve Ahıskalı aileye 150 metre kare büyüklüğünde seralar temin edilmiştir. Ayrıca her aileye sezonluk üretimlerini karşılayacak tohum ve fideler verilmiştir. Türkiye'den gelen uzmanlar da ailelere zirai üretim ve seracılık konusunda eğitimler vermişlerdir ("TİKA", 2017a, s. 104).

2.3. TİKA'nın Ortadoğu Bölgesindeki Faaliyetleri

Güncel olarak 500 milyona yakın bir nüfus barındıran Ortadoğu bölgesinin yarısından fazlasını Arapça konuşan halklardan oluşmaktadır (Yılmaz ve Kılıçoğlu, 2019, s. 190). Ortadoğu, tarihi olarak Ehl-i Kitap olarak tanımlanan dinlerin doğduğu bölge olarak da bilinmekle birlikte, günümüzde bölge halklarının büyük çoğunluğu Müslüman'dır. Osmanlı Devleti'nin Ortadoğu'da dört asır boyunca hüküm sürdüğü dönemde izlediği bir arada yaşama kültürü ve siyaseti sayesinde bölgede uzun dönem boyunca huzur iklimi hakim olmuştur. Buna karşın, Ortadoğu sahip olduğu zengin petrol yatakları

sebebiyle 19. yüzyıldan itibaren emperyalist ülkelerin göz dikmesine yol açmış ve bölgeyi günümüzde bile süren kaos ortamına dönüştürmüştür. Osmanlı Devleti'nin zayıflayıp Ortadoğu'daki hakimiyetini yitirmesinin ardından bölgede söz sahibi olan emperyalist devletler etnik, dinsel ve mezhepsel farklılıkları kaşıyarak "böl-parçala-yönet" politikasına uygun biçimde bir siyaset izlemişlerdir. Ortadoğu'nun aynı zamanda Osmanlı yadigarı topraklar olmasının da etkisiyle, Türkiye bölgeye yönelik ilgisini zamanla artırmıştır. Söz konusu ilgi, şüphesiz ki kamu diplomasisi faaliyetlerinin daha yoğun olarak icra edilmesini adeta zorunlu kılmıştır. Nitekim TİKA'nın buna bağlı olarak Ortadoğu bölgesindeki çalışmalarına 2000'li yıllardan itibaren ciddi şekilde ağırlık verdiği gözlenmektedir.

TİKA'nın 1999 ile 2011 arasında Ortadoğu ve Afrika'yı da kapsayan bölgelerde 19 PKO açılmıştır (Erdağ ve Kardaş, 2012, s. 249). TİKA tarafından gerçekleştirilen yardımların bölgesel dağılımında Ortadoğu Bölgesi 2012 ve 2013 yıllarında ilk sırayı almıştır. Suriye, 1.638,50 milyon dolar ile yardımlardan en büyük pay alan devlet olmuştur. 2011 yılında Suriye'de başlayan iç savaşın sonrasında Türkiye'ye gelen Suriyeli sığınmacılara yönelik yapılan yardımlar, 2012 ve 2013 yıllarında Suriye'yi ilk sıraya taşımıştır. Suriye'nin ardından ise Mısır 2. sırada gelmiştir. TİKA tarafından Mısır'a 538.83 milyon dolarlık yardım yapılmıştır (Yılmaz ve Kılıçoğlu, s. 213). TİKA'nın "Ortadoğu ve Afrika Dairesi Başkanlığı" adında bir birim de bünyesinde mevcuttur. Söz konusu birimin 2022 bütçe ödeneği 166.578.000 TL, yılsonu ödeneği 190.410.707 TL, yılsonu harcaması ise 160.489.302 TL olmuştur ("TİKA", 2023, s. 56).

TİKA'nın Ortadoğu'da çeşitli alanlarda yürütmüş olduğu faaliyetler dikkat çekmektedir. Bağdat'ın Sadr City bölgesindeki merkezi anaokullarından biri olan Katrunneda Anaokulu, donanımının TİKA tarafından tamamlanması sonrası 2022-2023 eğitim öğretim faaliyetlerine başlamıştır. "Eğitim Destek Projesi" kapsamında Katrunneda Anaokulu'nun ihtiyaç duyduğu öğrenci masası ve sandalyeleri, klima tertibatları, sınıfların halı ve perdeleri temin edilmiş, öğretmenler odası ve mutfak için gerekli ekipmanların donanımı sağlanmıştır ("TİKA", 2022b). TİKA 7 Ekim 2023 tarihinde İsrail ile Filistinli örgüt HAMAS arasında başlayan savaşın ardından yerlerinden edilen ailelere de yardım elini uzatmıştır. Kurum tarafından gerçekleştirilen "Gazze Ramazan Mutfacı" projesi kapsamında, Filistin Başbakanlığı ve sivil toplum işbirliğinde Gazze'nin Deir Al Balah bölgesinde kurulan aşevine erzak yardımı yapılmıştır. Ramazan ayı ve Ramazan Bayramı süresince devam eden program çerçevesinde her gün 2.000 kişilik sıcak yemek hazırlanarak, savaş mağduru ihtiyaç sahiplerine dağıtılmıştır ("TİKA", 2024c). Lübnan'da ise, ülkenin doğusunda yer alan Bekaa Vilayetinde yaşayan Duris Türkmenlerinin kültürel alanda desteklenmesi amacıyla TİKA tarafından 500 metre kare büyüklüğünde "Çok Amaçlı Salon" inşa edilmiştir. Proje kapsamında, 5.000 nüfusa sahip ve üçte biri Türkmen olan bölgenin, en büyük beldesi olan Duris'te inşa edilen çok amaçlı salon ile Türkmenlerin taziye, iftar, toplantı vb. çeşitli kültürel faaliyetlerini gerçekleştirebilecekleri bir alana kavuşmaları amaçlanmıştır ("TİKA", 2023b).

TİKA'nın faaliyetlerindeki güncelliği vurgulamak adına 61 yıllık Baas rejiminin düşmesinin hemen ardından Suriye'de çalışmalarına yeniden başladığını da belirtmek yerinde olacaktır. 1995'ten 2011'e kadar Suriye'nin farklı şehirlerinde 150'ye yakın projeyi hayata geçirmiş olan TİKA Şam Program Koordinasyon Ofisi, ülkedeki çatışmalar nedeniyle Kasım 2011'de faaliyetlerine ara vermek zorunda kalmıştı. Buna bağlı olarak ilk yardım faaliyetini de Suriye'deki iç savaşta yıllarca ağır saldırı ve baskıya maruz kalan

Şam'ın dış mahallelerinden Guta, Medyara ve Beyt Seva'da yerel sivil toplum kuruluşlarıyla (STK) iş birliği içinde yetim ve dullardan oluşan 160 ihtiyaç sahibi aileye insani yardım ulaştırarak yaptı ("Anadolu Ajansı", 2024).

2.4. TİKA'nın Balkan Coğrafyasındaki Faaliyetleri

Balkanlar, Avrupa coğrafyasının bir parçasıdır ve kıtanın güneyindeki üç yarımadasından en doğuda kalan kısmıdır. Güneydoğu Avrupa olarak da adlandırılan bölge ile tarihi ve kültürel kökler oldukça derindir. Türkiye Trakya'da bulunan toprakları sayesinde Balkan devleti olarak da kabul edilmektedir. Ayrıca, bu coğrafyada yoğun bir akraba ve kardeş topluluk yer almaktadır. Balkan savaşlarının sebep olduğu sürgün ve katliamlara kadar Balkan coğrafyasında yüksek oranda Türk nüfusun yaşadığı tarihi bir olgudur (Yılmaz ve Kılıçoğlu, 2019, s. 239). Ortadoğu coğrafyasına benzer şekilde Balkanlarda da asırlarca Osmanlı Devleti hüküm sürmüş ve sergilenen olumlu siyaset sayesinde bilhassa bölgedeki Müslüman halklar nezdinde teveccühe mazhar olmuştur. Bölgedeki Müslüman halkların Osmanlı dönemine olan saygısı ve sempatisi günümüzde de devam etmektedir. Bölgenin gayri Müslüm halkları ise batılı devletlerce desteklenen ulus devletleşme sürecine kadar büyük ölçüde aynı duyguda olmuşlardır. Bağımsızlık sonrası uygulanan Osmanlı-Türk karşıtı eğitim ve politikalar nedeniyle yapay husumet doğurulmuştur. Yine de Balkanlarda yaşayan Türk ve Müslüman halkların yanı sıra bölgede objektif değerlendirme imkanı olan her Balkanlı Türkiye'ye yönelik olumlu duygular beslemektedir. Keza Türkiye de bölge halklarıyla köklü bir tarihsel geçmişin olmasından kaynaklı olarak Balkanlar'a özel önem göstermektedir. Bununla birlikte, Balkanlar Türkiye'nin Avrupa'ya açılan kapısı işlevini görmektedir ve kesinlikle coğrafi, tarihi ve kültürel sebeplerle Türkiye'yi yakından ilgilendirmektedir (Keskin, 2013, s. 32).

TİKA'nın Balkanlardaki faaliyetleri öncelikli olarak Türk ve Müslüman halklara yönelik olsa da, yardımlar konusunda ayırım gözetilmemiş, insani boyut ve ihtiyaç ilkesi ön plana çıkarılmıştır. Kurumun 1992-1999 arasındaki faaliyetlerine bakıldığında Balkan coğrafyasında ilk olarak Bosna Hersek'te koordinasyon ofisi açtığı görülmektedir (Yılmaz ve Kılıçoğlu, 2019, s. 246). AK Parti döneminden itibaren değişen dış politika anlayışı neticesinde TİKA'nın Balkanlardaki çalışmalarında yoğun artış gözlenmiştir. Halihazırda kurumun ve Doğu Avrupa ve Balkanlar'da 12 koordinatörlüğü mevcuttur (Yılmaz ve Kılıçoğlu, s. 247). TİKA'nın "Balkanlar ve Doğu Avrupa Dairesi Başkanlığı" adında birimi bulunmaktadır. Birimin 2022 bütçe ödeneği 163.512.000 TL, yılsonu ödeneği 161.371.292 TL, yılsonu harcaması ise 145.668.565 TL olmuştur ("TİKA", 2023c, s. 56). TİKA, tüm dünyada olduğu gibi Balkanlarda da ecdat yadigarı olarak tanımlanan Türk-İslam eserlerini restore etmektedir. Kurum; şu ana kadar Balkanlar'da Osmanlı döneminden kalma 80'den fazla cami, köprü, Mevlevihane, tekke, türbe, çeşme ve hamam gibi eserlerin restorasyonunu yapmıştır ("TİKA", 2022c). Tarafsız barışçıl misyonuna uygun olacak şekilde TİKA, Hristiyanlık inancına mensup insanların ibadethanelerinin de imarına ve restorasyonuna öncülük etmiştir. Kuzey Makedonya'da Aziz George Kilisesi, Bosna Hersek'te Fojnica Fransiskan Manastırı ve Azize Meryem Kutlu Doğum Katedrali Kilisesi imar ve restorasyonu gerçekleştirilen ibadethanelere birkaç örnektir (Yılmaz ve Kılıçoğlu, s. 249). Boşnaklar ve Arnavutların Türklere yönelik yüksek kabul duygusu, Türkiye'ye bağlı kurumların çalışmalarını kolaylaştırmaktadır. Öte yandan, Sırbistan'da yer alan Boşnak nüfuslu Sancak bölgesi faaliyetlerde öne çıkan önemli bir merkez olarak dikkat çekmektedir. Bölge, Balkan savaşlarında ele geçirilerek Sırbistan ve Karadağ arasında paylaşılmıştır. Bölgede tüm baskı politikaları ve göçe

rağmen ciddi oranda Müslüman Boşnak nüfusu bulunmaktadır. TİKA'nın Sırbistan'da PKO açması, kurumun Sancak'ta faaliyet yürütmesinin önünü açmıştır. Bölgede Osmanlı yadigarı eserlerin bakım ve onarımını TİKA üstlenmiştir (Yılmaz ve Kılıçoğlu, s. 247).

TİKA'nın organize ettiği Liderlik Okulu Programı'nda orta ve üst düzeydeki yöneticilerin yönetim kabiliyetlerinin güçlendirilmesi amaçlanmaktadır. Söz konusu program Kosova ve Bosna Hersek'te de tertiplenmiştir. 2007 yılından itibaren TİKA tarafından sürdürülen "Uluslararası Polis Eğitimi İşbirliği Projesi" çerçevesinde Arnavutluk, Moldova, Bosna Hersek, Karadağ, Sırbistan ve Kosova'da eğitimler verilmiştir (Yılmaz ve Kılıçoğlu, 2019, s. 251). 2014 yılının Mayıs ayında Bosna-Hersek, Sırbistan, Hırvatistan, Romanya ve Slovakya'da 86 kişinin ölümüyle neticelenen sel afeti yaşanmıştır. TİKA, selden ötürü hasara uğrayan altyapıların yeniden imarı için destek sağlamıştır. Bu kapsamda Razanj Belediyesi Braçin köyünde Jovanovacka nehri üzerine yeni köprü inşa edilmiştir (Yılmaz ve Kılıçoğlu, s. 253). Bosna Hersek'in Zenica-Doboj kantonunda bulunan Zavidoviçi Belediyesinde, örtü altı sebze yetiştiriciliğini geliştirmek amacıyla TİKA tarafından 5 farklı kadın derneği desteklenerek 20 aileye toplamda 1000 metrekaarelik sera kurulumu sağlanmıştır. Proje sayesinde, kadınlar yetiştirdikleri ürünleri doğa şartlarından koruyarak mevsim şartlarından minimum derecede etkilenme imkanına kavuşmuşlardır ("TİKA", 2023d). Ramazan ayında iftar programlarını Balkanlarda da düzenleyen TİKA, Balkan Müslümanları ile Türkiye'nin ilişkilerini güçlendirmeyi hedeflemektedir. Kültürel ve bilimsel çalışmalara destek veren kurum, çeşitli bilimsel toplantıların tertiplenmesine katkı sağlamaktadır (Yılmaz ve Kılıçoğlu, s. 253).

2.5. TİKA'nın Afrika'daki Faaliyetleri

Afrika kıtasını dünyanın en büyük çölü olan Büyük Sahra ortadan ikiye bölmektedir. Sahra dahil kuzeyde kalan kısım kıtanın yaklaşık olarak üçte birini, güneyde kalan Sahra altı Afrika'sı olarak tanımlanan bölge ise kıtanın üçte ikisini kapsamaktadır (Yılmaz ve Kılıçoğlu, 2019, s. 366). 2. Dünya Savaşı'na kadar yalnızca 4 bağımsız ülkenin olduğu Afrika'da, günümüzde 54 bağımsız ülke bulunmaktadır. (Yılmaz ve Kılıçoğlu, s. 357). Afrika, Avrupa ülkeleri tarafından gerçekleştirilen sömürgecilik faaliyetlerine yoğun şekilde maruz kalması sebebiyle, başta 21 Afrika ülkesinde resmi dil olan Fransızca başta olmak üzere İngilizce, Portekizce ve İspanyolca gibi Avrupa dillerinin halen kıta ülkelerinde kullanıldığı görülmektedir. Uzun yıllardan beri sistematik olarak yürütülen misyonerlik faaliyetleri nedeniyle kıtadaki Hristiyan oranı Müslüman oranını geride bırakmıştır (Yılmaz ve Kılıçoğlu, s. 358-359).

Türkiye ile Afrika ilişkileri Osmanlı döneminden öncesine dayanmakta ve 9. yüzyılda Mısır'da hakimiyet kurmuş Tolunoğulları'na dek uzanmaktadır. Türklerin Batılı devletlerin aksine Afrika'da sömürgecilik ve asimilasyon politikaları yürütmemiş olması, baskıcı yönetimin aksine insancıl bir idare şekli yürütmesi sayesinde kıtada Türklere yönelik pozitif duyguların yeşermesini sağlamıştır. 1998 yılında başlatılan Afrika açılımı politikasının kapsamı 2013 yılında daha da genişletilerek yerini "Afrika ortaklık politikası"na bırakmıştır. (Yılmaz ve Kılıçoğlu, 2019, s. 371-373). Türkiye'nin Afrika kıtası ile toplam ticaret miktarı 2003 yılında 5,4 milyar Dolar seviyesinde olup, 2021 yılının sonu itibarı ile 34,5 milyar Dolar düzeyine ulaşmıştır ("Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı", t.y.). Türkiye 2003 yılında Afrika kıtasına 2,1 milyar dolar ihracat yapmış ve toplam ihracat içindeki pay yüzde 4,5 seviyesinde olmuştur. 2021 yılında ise ihracat 21,2

milyar dolara yükselirken toplam ihracat içindeki pay yüzde 9,4 seviyesine yükselmiştir. Günümüz itibariyle 45 Afrika ülkesi ile İş Konseyleri bulunmaktadır. Türk müteahhitlik firmaları ise Afrika'da bugüne kadar 82.8 milyar dolar tutarında 1777 projeyi üstlenmiştir. Bölgesel dağılıma göre ise Kuzey Afrika'da 56 milyar dolar Sahra Altı Afrika'da 26,7 milyar dolarlık iş alınmıştır ("Anadolu Ajansı", 2022b).

10 Eylül'de Libya'da yaşanan ve 4.255 insanın hayatını kaybetmesiyle neticelenen sel felaketi sonrası, TİKA ülkeye yardım elini uzatmıştır. TİKA Libya Koordinatörü Ali Süha Bacanakgil yaptığı açıklamada şilte, yastık, battaniye, çarşaf ve yastık kılıfından oluşan 1000 adet konaklama malzeme seti desteğini ihtiyaç sahiplerine teslim ettiklerini beyan etmiştir. Bacanakgil, temiz içme suyu ve gıdayı kapsayan 5 bin kumanyayı Libya Kızılayı ile işbirliği içinde afetzedelere ulaştırdıklarını da vurgulamıştır ("TİKA", 2023e). TİKA'nın Kuzey Afrika'da aktif faaliyet gösterdiği ülkelerden birisi de Tunus olmuştur. 2012 yılında ülkede faaliyetlerine başlayan TİKA, 12 yıl boyunca 208 proje ve faaliyeti hayata geçirmiştir. 2012-2023 yılları arasında sadece eğitim alanında 25 eğitim projesini hayata geçiren TİKA, Tunus'un çeşitli bölgelerinde toplam 12 okula eğitim araç gereçleri, ekipman ve kırtasiye malzemeleri temin etmiştir ("TİKA", 2024d).

Türkiye'nin Afrika'ya yönelik ilgisi kamu diplomasisi kurumlarında da kendisini göstermekte olup, TİKA da Afrika'nın çeşitli ülkelerinde kapsamlı faaliyetler yürütmektedir. Afrika'daki ilk ofisini 2005'te Etiyopya'da açan TİKA, geçen 17 yıl içinde kıtanın 54 ülkesinde faaliyet yürütmüştür ("Anadolu Ajansı", 2022c). TİKA Başkanı Serkan Kayalar, 2021 yılı itibarı ile Afrika genelinde yaklaşık 7 bin projeyi ve faaliyeti hayata geçirdiklerini belirtmiştir ("TİKA", 2021b). TİKA'nın girişimleriyle bugüne kadar Afrika'da 111.222 sağlık muayenesi ile 7.616 ameliyat gerçekleştirilmiştir ("Anadolu Ajansı", 2022d). Son 5 yılda 228 sağlık projesini hayata geçiren TİKA'nın, bölgeye kazandırdığı hizmetler arasında, Libya Fizyoterapi Hastanesi, Somali Recep Tayyip Erdoğan Hastanesi, Nijer-Türkiye Dostluk Hastanesi gibi projeler öne çıkmaktadır. Salgın döneminde de Afrika'nın sağlık sistemine destek veren TİKA, kıtada 2017-2022 yıllarında 65 projeyi hayata geçirmiştir. TİKA ayrıca Afrika ülkelerindeki sağlık kurumlarının altyapılarını destekleme projeleri de yürüterek kurumlara tıbbi cihaz yardımı ile sağlık personeline eğitimler de vermektedir. ("Anadolu Ajansı", 2022c).

Türkiye'nin Afrika'da etki gücünü en yoğun gösterdiği ülkelerin başında Somali gelmektedir. 2010 yılında Somali ile imzalanan Askeri Alanda Eğitim, Teknik ve Bilimsel İş birliği Anlaşması çerçevesinde, 2017 yılında Somali'nin başkenti Mogadişu'da TÜRK SOM Askeri Eğitim Merkezi açılmıştır. Somali Silahlı Kuvvetleri mensubu askerlere eğitim vermek, terörle mücadele yürütmek ve Somali iç güvenliğini korumak askeri eğitim merkezinin amaçlarını teşkil etmektedir (Daban ve Aktaş, 2024, s. 73). Aynı zamanda Türkiye'nin yurt dışındaki en büyük askeri eğitim merkezi olan TÜRK SOM Askeri Eğitim Merkezi'nin inşası ve donanım desteği ise TİKA tarafından gerçekleştirilmiştir ("Anadolu Ajansı", 2020). Türkiye'nin Afrika'daki nüfuzunu güçlendirmesi açısından büyük öneme haiz olan askeri eğitim merkezinin yapımında öncülük eden TİKA, sağladığı tefrişat desteği sayesinde Somali'deki ilk senato binasının açılmasına da katkıda bulunmuştur ("TİKA", 2017b).

2017-2022 yılları arasında Afrika'da toplamda 267 eğitim projesine imza atılırken, 204 proje de ülkelerin idari ve sivil altyapılarını güçlendirmek amacıyla uygulamaya konulmuştur. Tarım, hayvancılık, ormancılık ve balıkçılık alanında 210, kalkınma amaçlı

gıda yardımı ve gıda güvenliği alanında ise 144 proje hayata geçirilmiştir. Kurum, bu kapsamda içme suyu temini ve su arıtma tesislerinin kurulumu gibi projeler yürüterek Afrika'da yaşam koşullarını iyileştirme çabalarına katkı sunmaktadır. TİKA'nın desteğiyle Cezayir'de Keçiova Camii, Sudan'da Ali Dinar Evi, Etiyopya Necaşi Türbesi ve yine Etiyopya'da Harar Osmanlı Konsoloslğunun restorasyonları yapılmıştır ("Anadolu Ajansı", 2022c). TİKA ve Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü işbirliğiyle gerçekleştirilen proje kapsamında Somali'de yaklaşık 400 bin insan temiz içme suyuna kavuşmuştur ("TİKA", 2015b). Kovid-19 salgını ile mücadeleye destek vermek amacıyla, Güney Sudan'da çoğunluğu gecekondlu mahallelerinde ikamet eden 510 aileye hijyen seti yardımı yapılmıştır ("TİKA", 2020). TİKA'nın Afrika'daki binlerce faaliyetinden verilen birkaç örnek bile kurumun kıtada çok kapsamlı ve başarılı çalışmalar yürüttüğünü kanıtlar niteliktedir.

2.6. TİKA'nın Latin Amerika'daki Faaliyetleri

Latin Amerika; Amerika Birleşik Devletleri'nin Meksika sınırından Güney Amerika kıtasının en güney ucuna kadar uzanan, Meksika, Orta Amerika, Karayipler ve Güney Amerika'yı içeren geniş bir coğrafyadır. ("WorldAtlas", t.y.). 1492 yılında İtalyan gezgin Kristof Kolomb'un Amerika kıtasını keşfetmesinin ardından Avrupa'dan yeni kıtaya yönelik keşif seferleri düzenlenmeye devam etmiştir. Keşifler döneminden 19. yüzyıla kadar bölgeyi domine eden iki güç İspanya ve Portekiz olmuş, İngiltere, Fransa ve Hollanda da sonradan Latin Amerika'yı sömürmeye gelen ülkeler olmuştur (Yılmaz ve Kılıçoğlu, 2019, s. 419). Yaşanan sömürgecilik faaliyetleri sonucunda başta İspanyolca olmak üzere, Portekizce, Fransızca ve İngilizce bölge ülkelerinde halen resmi dil olarak kullanılmaktadır. Bununla birlikte, Avrupa'dan gelen misyonerler vesilesiyle bölge halkları Hristiyanlaştırılmıştır. Türkiye'nin Latin Amerika bölgesiyle ilişkileri 19. yüzyıla uzanmaktadır. Osmanlı Devleti'nden Latin Amerika'ya gerçekleşen göç dalgaları, 1860 yılından Birinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar devam etmiştir. Çoğunluğunu Arapların oluşturduğu göçmenler, sahip oldukları Osmanlı pasaportlarından ötürü Latin Amerika'da "Los Turcos" (Türkler) olarak anılmışlardır. Osmanlı Devleti'nin bazı Latin Amerika ülkeleri ile diplomatik ve konsolosluk ilişkilerini tesis etmesi de aynı döneme denk gelmektedir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasının ardından ise ilişkiler uzun süre boyunca coğrafi uzaklık ile farklı dış politika önceliklerinden ötürü durgun devam etmiştir. Eski Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in 1995 yılında Arjantin, Brezilya ve Şili'yi içeren resmi ziyareti ise cumhurbaşkanlığı düzeyinde Türkiye'den gerçekleştirilen ilk Latin Amerika ziyareti olarak tarihe geçmiştir. ("Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı", t.y.). Latin Amerika ile Türkiye ilişkileri AK Parti iktidarının 2. Döneminden itibaren hız kazanmıştır. Dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın ilk Latin Amerika gezisini 2009 yılında Meksika'ya gerçekleştirmiştir ("Cumhuriyet", 2009). 2010 yılında ise Erdoğan, geniş bir iş adamları grubundan oluşan heyetle Brezilya, Arjantin ve Şili'yi ziyaret etmiştir ("Haber 7", 2010). Erdoğan'ın Cumhurbaşkanlığı makamına gelmesinin ardından 2015 yılının Şubat ayında Meksika, Kolombiya ve Küba'yı kapsayan bölge turu, 20 yıl aranın ardından bu düzeyde yapılan ikinci ziyaret olmuştur. Erdoğan 31 Ocak ile 4 Şubat 2016 tarihleri arasında Şili, Peru ve Ekvator'u içeren ikinci bir bölge turu daha yapmıştır. Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu da 2017 yılının ilk aylarında Arjantin, Paraguay, Dominik Cumhuriyeti ve Meksika'yı ziyaret etmiştir. 2006 yılında Brezilya ile Yüksek Düzeyli İşbirliği Komisyonu, 2013 yılında da Meksika ile İki Uluslu Üst Düzey Komisyonu, 17 bölge ülkesiyle de siyasi istişare mekanizması kurulmuştur. 2006 yılında

Türkiye'nin Latin Amerika bölgesi ile ticaret hacmi 3.4 milyar dolar iken 2016 yılında 7 milyar dolara yükselmiştir ("Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı", t.y.).

TİKA aracılığıyla yürütülen kalkınma kamu diplomasisi adımları ile bölge ülkeleriyle dayanışma sağlanarak Türkiye'nin görünürlüğüünün artırılması hedeflenmektedir. TİKA bölgedeki ilk koordinasyon ofisini 2015 yılında Meksika'da, ikincisini 2016 yılında Bogota'da açmıştır. 2012-2017 yılları arasında çeşitli sektörlerde yaklaşık 11 milyon dolar tutarındaki 127 proje ve faaliyet hayata geçirilmiştir ("Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı", t.y.). TİKA'nın bölgedeki faaliyetleri son yıllarda da çeşitli ülkelerde devam etmektedir. Güney Amerika'nın en büyük şehri olan Sao Paulo'da bulunan ve ayda 600 bebeğin doğumunun gerçekleştiği hastaneye, her gün onlarca kadın ve bebeğin hayatının kurtarılmasına ve uygun şartlarda tedavi görmesinde imkan sağlayan tıbbi cihazlar TİKA tarafından temin edilmiştir ("TİKA", 2018c). Arjantin'in başkenti Buenos Aires'te bulunan Türkiye Cumhuriyeti İlkokulu'na TİKA tarafından yapılan destek ile Türkiye Cumhuriyeti'nin 100. Yılı kapsamında yeni bir kütüphane kurulmuştur. Proje kapsamında öğrenciler için kütüphane olarak ayrılmış sınıfın tadilatı gerçekleştirilmiş, yeni mobilyalar ve eğitim öğretim materyalleri temin edilmiştir ("TİKA", 2023f). Meksika'nın en fakir eyaletlerinden biri olan Chiapas Eyaleti San Cristóbal de las Casas şehrinde ve şehri çevreleyen dağlarda yaşayan Maya kabilesi Tzotzillere TİKA tarafından Ramazan kolisi desteğinde bulunulmuştur ("TİKA", 2022d). Matthew Kasırgası nedeniyle onbinlerce evin kullanılamaz hale geldiği ve yaklaşık 1.000 insanın yaşamını yitirdiği Haiti'ye de TİKA yardımı ulaştırılmıştır. Kasırgadan zarar gören okullara tadilat için gerekli inşaat malzemesi desteğinde bulunulmuştur ("TİKA", 2017c). Kolombiya'nın Armenia şehrinde Quindio Peynirciler Derneği ile TİKA işbirliğinde süt ürünleri işleme tesisi kurulmuştur ("TİKA", 2022e). Teşkilatın Latin Amerika'da; 1910 yılında Osmanlı Devleti tarafından Meksika'da yaptırılan "Saat Kulesi" nin tamirati, Brezilya'da Rio De Janerio Kültür Merkezi ve Nur Camii tamamlanması projesi, Mayalara tarımsal ekipman temini, Belize City Hastanesine sağlık ekipmanı yardımları, Guatemala Eğitim Bakanlığı'na Bilgisayar Temini Projesi, Havana Üniversitesi'nde Türk Tarihi ve Kültürü Merkezi kurulması, Kolombiya Caqueta Bölgesi'nde okullara Güneş Enerjisi panelleri kurulumu, Saint Lucia'ya Ambulans Desteği, Honduras Ulusal Bağımsız Üniversitesi'ne Dil Laboratuvarı, Guatemala Türkiye Cumhuriyeti İlkokulu'na tadilat ve ekipman desteği gibi dostluk köprüsü oluşturacak pek çok anlamlı çalışmaları bulunmaktadır (Yılmaz ve Kılıçoğlu, 2019, s. 450-451).

2.7. TİKA'nın Hint Alt Kıtası'ndaki Faaliyetleri

Hint Alt Kıtası, Hint Okyanusu ile Himalayalar arasında yer alan bölgenin adıdır. Dünya nüfusunun %20'sinin yaşadığı Hint Alt Kıtası, yüzlerce farklı etnisiteye ve dile ev sahipliği yapmaktadır. (Yılmaz ve Kılıçoğlu, 2019, s. 462-463). Bölgede yoğun oranda Müslüman nüfus bulunmaktadır. Bölgede ilk olarak Gazneli ve Gurlu, ardından ise Delhi Türk Sultanlığı ve Babürlü hakimiyetinin oluşması ile birlikte İslam dini hızla yayılmaya başlamıştır (Savaş, 2021, s. 470). Türkler kültür ve medeniyet anlamında da bölgede kalıcı izler bırakmıştır. Hindistan'ın en değerli kültür ve turizm simgesi olarak kabul edilen Tac Mahal dahi Babür İmparatorluğu döneminde inşa edilmiştir. Bugün bölgede yaygın olarak kullanılıp Pakistan'ın resmi dili olan ve Hindi diliyle karşılıklı anlaşılabilirliğe sahip Urduca dili bile Türklerin bölgeye bıraktığı bir mirastır. Zira Türkler, Türkçe ve Farsça'yı Hindice ile sentezleyerek Urduca'yı ortaya çıkarmışlardır (Yılmaz ve Kılıçoğlu, s. 465). İngilizler Hint Alt Kıtası'nı 19. yüzyılda sömürgecilik amacıyla işgal etmesine ve

bölgenin siyasi, idari, kültürel yapısını kendi menfaatlerine uygun biçimde dizayn etmesine rağmen Türklerin bölgedeki izleri silinmemiştir. Türklerin medeniyetinin ve mirasının bu denli tesir bıraktığı bir bölgede Türkiye'nin gerek resmi gerekse de kamu diplomasisi kurumlarının etkin faaliyet yürütmesi beklenmektedir.

TİKA'nın Hint Alt Kıtası'nda Pakistan ve Bangladeş'te Program Koordinasyon Ofisleri bulunmaktadır ("TİKA", 2018d, s. 16). Türkiye 2004 yılından bu yana Pakistan'a kalkınma yardımında bulunmaktadır. 2010 yılında TİKA İslamabad'da bir PKO açmıştır. 2010-2015 yıllarında Pakistan'a yapılan kalkınma yardımlarının toplam miktarı 1.1 milyar dolardır (Yılmaz ve Kılıçoğlu, 2019, s. 467). TİKA'nın sağlık hizmetlerine destek programları kapsamında Pakistan'ın Tharparkar bölgesinde, 50 yataklı yeni inşa edilen ve bölgede tek devlet hastanesi olma özelliği taşıyan, Mithi Anne ve Çocuk Hastanesi'ne tanı ve teşhis işlemlerinin yapılacağı bir laboratuvar kurulmuştur ("TİKA", 2018b, s. 48). Pakistan'da 2010 yılında yaşanan sel afeti sonrasında, Dışişleri Mensupları Eşleri Dayanışma Derneği (DMEDD), Pakistan'ın Muzaffargah bölgesinde bir hastane inşa edilmesi için girişimde bulunmuş, süreç TİKA tarafından yürütülmüştür. Recep Tayyip Erdoğan adını taşıyan 72 yatak kapasiteli hastane 2014 yılının Haziran ayında hasta kabulüne başlamıştır ("TİKA", 2014). Sel felaketinin ardından yapılan yardım faaliyeti kapsamında Muzaffargah bölgesine bir de okul yaptırılmıştır. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın eşinin isminin verildiği Emine Erdoğan İlköğretim Okulu'nda ise birinci sınıftan yedinci sınıfa kadar toplamda 30 derslikte 720 öğrenci eğitim görmektedir olup okulun yanı sıra başında ayrıca 200 kişilik öğrenci yurdu yer almaktadır. ("Anadolu Ajansı", 2015). TİKA yetkilileri Pakistan'da TİKA tarafından 2010-2019 yılları arasında gerçekleştirilen 400 civarında projenin Türkiye-Pakistan dostluğunun somut bir ürünü olduğunu söylemiştir ("TİKA", 2019b).

TİKA desteğiyle, Hindistan'ın başkenti Yeni Delhi'de bulunan Jamia Millia İslamia Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü ile İnsani Bilimler Yabancı Diller Fakültesi tarafından "Hindistan-Türkiye İlişkilerine İlişkin Çağdaş Perspektifler" başlıklı uluslararası konferans düzenlenmiştir. Program kapsamında Türk-Hint ve İslam tarihine ait eserlerle ilgili çeşitli çalışmalar gerçekleştirilmiştir ("TİKA", 2015c). 2017 yılında Myanmar'da yaşanan şiddet olayları yüzünden Bangladeş'in Cox's Bazar şehrinin doğusuna sığınan Arakanlı Müslümanlar için TİKA tarafından Çok Amaçlı Eğitim ve Kültür Merkezi inşa edilmiştir. Kültür merkezinde, kadınlara yönelik terzilik, nakış, el sanatları, bambu işçiliği eğitim sınıfları ve üretilen ürünlerin satış merkezi; erkeklerle yönelik bambu, metal ve ahşap işçiliği eğitim sınıfları, elektrikli alet tamiri eğitim sınıfı ve üretilen ürünlerin satış merkezi; çocuklara ve gençlere yönelik ise seminer salonu, kapalı oyun alanı ve 2 kütüphane yer almaktadır ("TİKA", 2023g).

Sri Lanka'da yaşanan Tamil gerillalarının sebep olduğu terör olayları nedeniyle yerlerinden olmuş Müslümanların terk ettikleri bölgeye dönebilmeleri için TİKA tarafından 2015 yılında inşa edilen 100 konutluk Sri Lanka Mannar Türk Köyü'nde yine kurumun girişimleri sonucunda ana okulu, sağlık ocağı ve çocuklar için oyun alanı hizmete açılmıştır ("TİKA", 2017d). Göz sağlığı alanında faaliyet göstermekte olup, 27 göz hastanesine ve 150 göz sağlığı merkezine ev sahipliği yapan "Nepal Netra Jyoti Sangh" adlı sivil toplum kuruluşu ile TİKA iş birliğinde, 3000 kişi göz sağlığı taraması ve tedavisi imkanlarından yararlanmıştır. Faaliyet kapsamında yaklaşık 500 kişiye katarakt ameliyatı yapılmıştır ("TİKA", 2023h).

Sonuç

Türkiye'nin hem jeopolitik ve ekonomik çıkarlarını güçlendirmek hem de tarihsel anlamda sorumluluklarını yerine getirmek için kurulmuş olan TİKA, birçok aktif faaliyet üstlenen ve Türkiye'nin küresel anlamda etkisini artıran bir mekanizma rolüyle gittikçe gücünü ve etkisini artırmaya devam etmektedir.

Türkiye'nin 21. yüzyılın başlarından itibaren izlediği çok vektörlü ve dinamik dış politika anlayışı TİKA'ya da yansımış, kurum kısa sürede bölgesel bazda faaliyet yürüten bir teşkilat olmaktan çıkıp küresel çapta görünürlük kazanmıştır. Uluslararası arenada Türkiye'nin daha fazla dost kazanma ve dünya siyasetinde daha etkin olma adına yürüttüğü diplomatik faaliyetler, TİKA'nın kapsamlı çalışmaları ile birlikte desteklenmiştir. Zira TİKA'nın ulaşılması en zor bölgelerin uzak köylerinde dahi yapmış olduğu çeşitli faaliyetler sayesinde Türkiye'ye yönelik kuvvetlenen gönül bağları, resmi düzeyde kurulan ilişkileri sağlamlaştırmaktadır. Örneğin Orta Asya'da Türk devletlerinin kurulmasının ardından Türkiye'nin bölge ülkeleri ile sıkı dostluk bağları kurmaya yönelik adımları, TİKA'nın da dahil olduğu kamu diplomasi kurumlarının faaliyetleri sonucunda daha da mümkün hale gelmiştir. Birbirlerinden asırlar boyunca kopuk olan Türkiye ve Orta Asya Türk devletlerinin arasındaki kardeşlik bağı, TİKA'nın bölgede gerek insani yardımları ve yatırımları, gerekse de kültürel çalışmaları ve işbirliği projeleri ile kuvvetlenmiştir. Balkanlarda da benzer durum göze çarpmakta olup, TİKA'nın yapmış olduğu çalışmalar sayesinde Osmanlı Devleti döneminde Türklere karşı doğan olumlu duygular devam ettirilmektedir. Bununla birlikte, TİKA'nın faaliyet yürüttüğü bölgelerde etnik, dini vb. ayrımcılık yapmaması da altı önemle çizilmesi gereken bir husustur. Kuruluş aşamasında Türkistan coğrafyasında ağırlıklı faaliyet yürüten TİKA, Türk soylu olmayanları görmezden gelmemiş ve Türk soylu halkların olmadığı coğrafyada etkinliğini artırmıştır. Afrika kıtasındaki faaliyetler bunun en net delili olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca tarihi ve kültürel bağların olduğu Balkanlar coğrafyasında sadece Türk ve Müslümanlara değil Hristiyan halklara da hizmet verilmiştir. Bölgede Türkiye'nin ve kurumlarının faaliyetlerine yönelik olumsuz önyargılı tutumlar bilakis devlet politikalarından ve yürütülen düşmanlık içeren eğitim politikalarından kaynaklanmaktadır. TİKA neredeyse tüm Balkan ülkelerinde aktif faaliyet yürütürken Bulgaristan ve Yunanistan'da etkin olamamasının nedeni söz konusu ülkelerin Türkiye'ye ve kurumlarına olan önyargılı tutumundan ötürüdür. Zira, TİKA'nın Türkiye'ye karşı olumsuz tutum sergileyen Afrika'daki ayrılıkçı Somaliland idaresinin sınırlarında bile kamu diplomasisi faaliyetleri yürüttüğü bilinmektedir. TİKA'nın en faal ve başarılı çalışmalarının da Afrika'da yürütüldüğünü belirtmek gerekmektedir. Afrika'nın neredeyse her köşesinde binlerce çalışmayı hayata geçiren TİKA'nın kıtadaki performansı takdire şayandır.

Ortadoğu bölgesinde de çalışmalarını yürüten TİKA, daha çok yardım faaliyetleri gerçekleştirmektedir. TİKA'nın bilhassa ekonomisi zayıf durumda olan veya savaş nedeniyle zor durumda olan ülkelere yöneldiği görülmektedir. Bölgenin müreffeh devletleri arasında sayılan Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri, Katar, Kuveyt vb. ülkelerde TİKA'nın faaliyetine rastlanmaz. Bunda ülkelerin zenginliği kadar siyasi rejimleri de etkilidir. Yine de bahsi geçen ülkelerde TİKA'nın en azından kültürel alanda projelerinin ve iş birliği çalışmalarının olması gerekmekte olduğunu düşünmekteyiz. Türk dizileri ve filmleri sayesinde Türkiye'ye yönelik oluşan sempati duygusu yapılacak

kültürel faaliyetlerle desteklenmelidir. Hint Alt Kıtası'nda da TİKA'nın son derece başarılı çalışmaları olmakla birlikte, bu bölgeye yönelik faaliyetlerde de eksiklikler göze çarpmaktadır. Özellikle Pakistan gibi Türkiye'nin uluslararası arenada en yakın müttefiklerinden olan bir ülkede TİKA'nın daha aktif çalışmalar yürütmesi beklenmektedir. Bununla birlikte gerek ekonomisiyle gerekse de nüfusuyla bölgenin en büyük devleti olan Hindistan'da da faaliyetler son derece yetersizdir. Hindistan'da asırlara dayanan Müslüman ve Türk mirası göz önüne alındığında, TİKA'nın ülkede çok daha etkin olması gerektiği muhakkaktır. Diğer yandan, Hindistan'da iktidarı elinde bulunduran ve Türkiye'ye mesafeli bir tutum takınan aşırı milliyetçi Narendra Modi yönetiminin de TİKA'nın ülkede istenilen düzeyde faaliyet yürütememesinde payı ve etkisi göz ardı edilemez. TİKA'nın arzu edilen düzeyde faaliyet yürütemediği bölgelerden birisi de Rusya Federasyonu'dur. Türkiye'nin ilişkilerinin genel anlamda olumlu seyrettiği Rusya'da, Türkiye'nin kamu diplomasisi kurumlarının etkin olması beklenmektedir. Buna ek olarak, Rusya'da çok sayıda Türk soylu nüfusun bulunduğunu ve bu faktörün kamu diplomasisi için elverişli bir zemin oluşturduğunu da vurgulamak gerekir. Rusya'nın geçmişten bu yana gelen Turan birliği oluşması ihtimaline yönelik endişesi ve ülkede totaliter bir yönetimin olması, Türkiye'nin kamu diplomasisi kurumları ile Rusya'da etkinlik göstermesine mani olmaktadır. Buna karşın, TİKA'nın Rus halkını da kapsayacak ve yönetimi tedirgin etmeyecek bilhassa yardım faaliyetleri ve kültürel projeler yürütmesi mümkündür. TİKA, Rusya gibi yüksek jeostratejik öneme sahip bir ülkede etkin faaliyet yürütebilmenin alternatif yollarını bulmalıdır.

Avrupa'nın Balkanlar ve Rusya'nın dışında kalan bölgesinde de TİKA'nın çok daha fazla görünür olması gerektiğini düşünmekteyiz. Avrupa'nın refah düzeyi yüksek bir kıta olması gıda yardımı, ekipman tedariki vb. faaliyetlerin imkanını kısıtlamakla birlikte, TİKA'nın da çok çeşitli faaliyet alanının olduğunu da unutmamak gerekir. Bilhassa Türk nüfusun yoğun oranda yaşadığı Almanya, Belçika, Fransa, Hollanda gibi devletlerde kurumun en azından kültürel ve sosyal etkinlik içerikli mutlak surette faaliyetler göstermesi lazımdır. Söz konusu ülkelerde yaşayan bilhassa 3. kuşak Türklerin köklerini unutmaması için yapılacak kültürel çalışmalar başta olmak üzere, çeşitli dayanışma faaliyetlerine ağırlık verilmelidir. Ayrıca Türklerin çok veya az bulunduğu Avrupa ülkelerinde, gerekirse ilgili diğer Türk kamu diplomasisi kurumları ile işbirliği halinde, Türkiye'ye gönül köprüleri inşa edecek nitelikte çeşitli sanat gösterimlerine ve icralarına imza atılmalıdır. Diğer yandan, TİKA'nın ekonomisi zayıf olan Moldova ve sıcak savaşın içinde bulunan Ukrayna gibi Avrupa ülkelerinde etkin kamu diplomasisi yürütmesi ise kurumun bölgedeki genel başarı yüzdesini artırmaktadır. Coğrafi ve tarihi olarak Türkiye'ye uzak bir bölge olmasına karşın, TİKA'nın Latin Amerika'daki performansı gayet başarılıdır. Eğitimden sağlığa, kültürel aktivitelerden insani yardımlara uzanan TİKA'nın çalışmaları, Türkiye'nin uzun yıllar boyunca bölgeyle ilişki tesis etmemiş olmasından ötürü Latin Amerika'daki yokluğunu telafi etmesine yardımcı olmaktadır.

Değerlendirme	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme
Etik Beyan	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.
Benzerlik Taraması	Yapıldı – intihal.net
Etik Bildirim	itobiad@itobiad.com
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.
Yazar Katkıları (Makale Çift veya Üç Yazarlı olduğu taktirde)	Çalışmanın Tasarlanması: 1. Yazar (%60), 2. Yazar (%40) Veri Toplanması: 1. Yazar (%50), 2. Yazar (%50) Veri Analizi: 1. Yazar (%50), 2. Yazar (%50) Makalenin Yazımı: 1. Yazar (%50), 2. Yazar (%50) Makale Gönderimi ve Revizyonu: 1. Yazar (%100)
Peer-Review	Double anonymized - Two External
Ethical Statement	It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.
Plagiarism Checks	Yes – intihal.net
Conflicts of Interest	The authors have no conflict of interest to declare.
Complaints	itobiad@itobiad.com
Grant Support	The authors acknowledge that they received no external funding in support of this research.
Author Contributions (If the article is written by two or three authors)	Design of Study: 1. Author (%60), 2. Author (%40) Data Acquisition: 1. Author (%50), 2. Author (%50) Data Analysis: 1. Author (%50), 2. Author (%50) Writing up: 1. Author (%50), 2. Author (%50) Submission and Revision: 1. Author (%100)

Kaynakça / References

- Anadolu Ajansı. (2015). Pakistan halkı Türkiye'nin yaptırdığı okul ve hastane için minnettar. Erişim adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/pakistan-halki-turkiyenin-yaptirdigi-okul-ve-hastane-icin-minnettar/321041>
- Anadolu Ajansı. (2019). TİKA Moğolistan ile Türkiye'yi yakınlaştırıyor. Erişim adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/tika-mogolistan-ile-turkiyeyi-yakinlastiriyor/1407048>
- Anadolu Ajansı. (2020). Türkiye TİKA aracılığıyla Somali'nin makus talihini değiştiriyor. Erişim adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/turkiye-tika-araciligiyla-somalinin-makus-talihini-degistiriyor/1692181>
- Anadolu Ajansı. (2021). TİKA, Azerbaycan'da 1200'den fazla projeyi hayata geçirdi. Erişim adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/tika-azerbaycanda-1200den-fazla-projeyi-hayata-gecirdi/2335363>
- Anadolu Ajansı. (2022a). TİKA'nın Kırgızistan'da kurduğu Kırgız-Türk Dostluk Devlet Hastanesi şifa dağıtıyor. Erişim adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/saglik/tikanin-kirgizistanda-kurdugu-kirgiz-turk-dostluk-devlet-hastanesi-sifa-dagitiyor/2515674>
- Anadolu Ajansı. (2022b). Afrika açılımı Türkiye'nin kıtaya ticaret hacmini 45 milyar dolar seviyesine çıkardı. Erişim adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/afrika-acilimi-turkiyenin-kitayla-ticaret-hacmini-45-milyar-dolar-seviyesine-cikardi/2698819>
- Anadolu Ajansı. (2022c). TİKA, Afrika'da son 5 yılda 1884 projeyi hayata geçirdi. Erişim adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/tika-afrikada-son-5-yilda-1884-projeyi-hayata-gecirdi/2596998>
- Anadolu Ajansı. (2022d). TİKA 30 yılda 30 binden fazla projeyi hayata geçirdi. Erişim adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/tika-30-yilda-30-binden-fazla-projeyi-hayata-gecirdi/2485672>
- Anadolu Ajansı. (2023a). TİKA'nın Tacikistan'da kurduğu "Eğitim ve Üretim Serası" açıldı. Erişim adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/tikanin-tacikistanda-kurdugu-egitim-ve-uretim-serasi-acildi/2958574>
- Anadolu Ajansı. (2023b). TİKA, Moğolistan'da çadırlarda eğitim alan çocuklar için kreş inşa etti. Erişim adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/tika-mogolistanda-cadirlarda-egitim-alan-cocuklar-icin-kres-insa-etti/2886603>
- Anadolu Ajansı. (2024). TİKA, Moğolistan'da çadırlarda eğitim alan çocuklar için kreş inşa etti. Erişim adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/tika-suriyedeki-calismalarina-yeniden-basladi/3437007>
- Cumhuriyet. (2009). Erdoğan Meksika'da. Erişim adresi: <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/erdogan-meksikada-104220>
- Çavuş, T. (2012). Dış politikada yumuşak güç kavramı ve Türkiye'nin yumuşak güç kullanımı. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(2), 23-37. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/107654>

Daban, C. Ve Aktaş, H. (2024). Savunma İş Birliği Kapsamında Türkiye-Somali İlişkileri: TÜRK SOM Askeri Eğitim Merkezi Örneği. *İmgelem Sosyal Bilimler Dergisi*, (14), 73-100. <https://doi.org/10.53791/imgelem.1435425>

Demir, V. (2012). *Kamu diplomasisi ve yumuşak güç*. İstanbul: Beta.

Demirkaya, Y. ve Çelik, F. (2021). Uluslararası ilişkilerde kamu ve sivil toplum kuruluşlarının stratejik işbirliği: TİKA faaliyetleri analizi. *Oğuzhan Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(2), 125-149. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/oguzhan/issue/67527/1009960>

Erdağ, R. ve Kardaş, T. (2013). Türk dış politikası ve stratejik kültür. *Türk Dış Politikası Yıllığı 2012*, 66-90.

Haber 7. (2004). Sultan Sencer'e görkemli açılış. Erişim adresi: <https://ekonomi.haber7.com/ekonomi/haber/22344-sultan-sencere-gorkemli-acilis>

Haber 7. (2010). Erdoğan 7 bakan 150 işadamlıyla uçtu!. Erişim adresi: <https://www.haber7.com/siyaset/haber/538045-erdogan-7-bakan-150-isadamiyla-uctu>

İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi. (t.y.). Kuzey Kafkasya Raporu: Kafkasya'da Din, Siyaset ve Etnisite. Erişim adresi: https://insamer.com/tr/kuzey-kafkasya-raporu-kafkasyada-din-siyaset-ve-etnisite_2647.html

Kantarci, H. (2022). Güney Kafkasya'daki istikrarsızlığın ve çatışmaların bölgenin güvenliğine yansımaları. *Sosyal Bilimler ve Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 49-90. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iesbad/issue/75244/1221880>

Keohane, R.O. and Nye J.S. (1998). Power and interdependence in the information Age. *Foreign Affairs*, 77(5), 81-94. <https://doi.org/10.2307/20049052>

Keskin, M. (2013). *Soğuk savaş sonrası Türkiye-Balkan ilişkileri kapsamında Türk dış yardımlarının incelenmesi; Fırsatlar ve Tehditler*. (YTB Uzmanlık Tezi), Ankara.

Keyman, F. (t.y.). Yumuşak güç. TÜBİTAK, Erişim adresi: https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/ansiklopedi/yumusak_guc

Manor I. (2019). Public diplomacy and the digital society. Ilan Manor (Ed.), *The Digitalization of Public Diplomacy* içinde (s. 29-63), Palgrave Macmillan Series in Global Public Diplomacy. Cham: Palgrave Macmillan.

Nye, J.S. (2004). *Soft power: The means to success in world politics*. New York: Public Affairs.

Özdemir, Haluk. (2008). Uluslararası ilişkilerde güç: Çok boyutlu bir değerlendirme. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 63(03), 113-144. https://doi.org/10.1501/SBFder_0000002075

Özel, C. (2018). Yumuşak güce bütünsel bakış. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 7 (1), 1-27. <https://doi.org/10.28956/gbd.422722>

Savaş, M.M. (2021). Alt kıtaya taşınan Türk-İslâm değeri eğitime saray kadınları üzerinden bakmak. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (53), 469-489. <https://doi.org/10.21563/sutad.1052651>

Tabak, H. (2016). Normlar ve dış yardımlar. E. Akıllı (Ed.), *Türkiye'de ve Dünyada Dış Yardımlar* içinde (s. 34-54), Ankara: Nobel Yayıncılık.

TRT HABER. (2021). TİKA'dan Kazakistan'a tıbbi cihaz desteği. Erişim adresi: <https://www.trthaber.com/haber/dunya/tikadan-kazakistana-tibbi-cihaz-destegi-591882.html>

TRT HABER. (2023). TİKA'nın Gözdesi Azerbaycan. Erişim adresi: <https://www.trthaber.com/haber/gundem/tikanin-gozdesi-azerbaycan-718219.html>

Türk Dil Kurumu. (t.y.). Kamu diplomasisi. Erişim adresi: <https://sozluk.gov.tr/>

Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı. (2011). Başbakan Yardımcısı Bekir Bozdağ Kazakistan'da Kazak-Türk Lisesinin Açılışını Yaptı. Erişim adresi: <https://tika.gov.tr/detail-basbakan-yardimcisi-bekir-bozdag-kazakistanda-kazak-turk-lisesinin-acilisini-yapti/>

Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı. (2012). TİKA ile Türkmenistan Turizm ve Spor Devlet Komitesi Arasında "Türkmenistan'da Turizmin Geliştirilmesine Yönelik Mesleki Eğitim Programları Düzenlenmesi Projesi" Uygulama Protokolü İmzalandı. Erişim adresi: <https://tika.gov.tr/detail-tika-ile-turkmenistan-turizm-ve-spor-devlet-komitesi-arasinda-turkmenistanda-turizm-gelistirilmesine-yonelik-mesleki-egitim-programlari-duzenlenmesi-projesi-uygulama-protokolu-imzalandi/>

Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı. (2014). Pakistan'da Recep Tayyip Erdoğan Hastanesi Faaliyete Geçti. Erişim adresi: <https://tika.gov.tr/detail-pakistanda-recep-tayyip-erdogan-hastanesi-faaliyete-gecti/>

Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı. (2015a). TİKA ile 20 Yıl: Moğolistan. Erişim adresi: <https://www.tika.gov.tr/wp-content/uploads/2015/Prestij/T%C4%B0KA%20ile%2020%20Y%C4%B1l.pdf>, 1-50.

Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı. (2015b). Somali'de 400 Bin İnsan Temiz İçme Suyuna Kavuşturuldu. Erişim adresi: <https://tika.gov.tr/detail-somali-de-400-bin-insan-temiz-icme-suyuna-kavusturuldu/>

Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı. (2015c). Hindistan'da Türk Dili Eğitimi'ne TİKA'dan Akademik Katkı. Erişim adresi: <https://tika.gov.tr/detail-hindistan%27da-turk-dili-egitimi%27ne-tika%27dan-akademik-katki/>

Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı. (2016). *Türkiye kalkınma yardımları 2016 raporu*. Erişim adresi: <https://www.tika.gov.tr/wp-content/uploads/2017/YAYINLAR/Faaliyet%20Raporlar%C4%B1/2016/T%C3%BCrkiye%20Kalk%C4%B1ma%20Yard%C4%Bımlar%C4%B1%20Raporu%202016.pdf>

Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı. (2017a). *Faaliyet raporu 2017*. Erişim adresi: <https://tika.gov.tr/wp-content/uploads/2023/01/TI%CC%87KA-Faaliyet-Raporu-2017.pdf>

Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı. (2017b). Somali'nin İlk Senato Binası TİKA Katkılarıyla Hizmete Açıldı. Erişim adresi: <https://tika.gov.tr/detail-somali%27nin-ilk-senato-binası-tika-katkilariyla-hizmete-acildi/>

Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı. (2017c). Matthew Kasırgası Sonrası Haiti'ye TİKA Yardımı. Erişim adresi: <https://tika.gov.tr/detail-matthew-kasirgasi-sonrasi-haiti%27ye-tika-yardimi/>

Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı. (2017d). Sri Lanka Türk Köyü'nde Anaokulu Sağlık Ocağı ve Çocuk Oyun Alanı Hizmete Açıldı. Erişim adresi: <https://tika.gov.tr/detail-sri-lanka-turk-koyu%27nde-anaokulu-saglik-ocagi-ve-cocuk-oyun-alani-hizmete-acildi/>

Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı. (2018a). TİKA Afganistan'da Mevlâna Araştırma Merkezi Açtı. Erişim adresi: <https://tika.gov.tr/detail-tika-afganistan-da-mevlana-arastirma-merkezi-acti/>

Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı. (2018b). *Türkiye kalkınma yardımları raporu* | 2017. Erişim adresi: <https://www.tika.gov.tr/wp-content/uploads/2018/2017%20Kalk%C4%B1nma%20Yard%C4%B1mlar%C4%B1%20Raporu/Kalkinma2017Web.pdf>

Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı. (2018c). TİKA'dan Güney Amerika'nın En Büyük Şehrine Tıbbi Destek. Erişim adresi: <https://tika.gov.tr/detail-tika%27dan-guney-amerika%27nin-en-buyuk-sehrine-tibbi-destek/>

Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı. (2018d). *Faaliyet raporu 2018*. Erişim adresi: <https://tika.gov.tr/wp-content/uploads/2023/01/TikaFaaliyetWeb.pdf>

Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı. (2019a). TİKA, Azerbaycan'ın Tarihi Kalesini Restore Edecek. Erişim adresi: <https://tika.gov.tr/detail-tika-azerbaycan%27in-tarihi-kalesini-restore-edecek/>

Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı. (2019b). TİKA'dan Pakistan'da Bin Kişiye İftar. Erişim adresi: <https://tika.gov.tr/detail-tika%27dan-pakistan%27da-bin-kisiye-iftar/>

Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı. (2020). TİKA'dan Güney Sudan'ın Kovid-19 ile Mücadelesine Destek. Erişim adresi: <https://tika.gov.tr/detail-tikadan-guney-sudanin-kovid19-ile-mucadelesine-destek/>

Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı. (2021a). Gürcistan'daki Duisi Camii TİKA Tarafından Yenilendi. Erişim adresi: <https://tika.gov.tr/detail-gurcistan%27daki-duisi-camii-tika-tarafindan-yenilendi/>

Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı. (2021b). Afrika Birliği Komisyonu ile TİKA Arasında Kalkınma İş Birliği Mutabakat Zaptı İmzalandı. Erişim adresi: <https://tika.gov.tr/detail-afrika-birligi-komisyonu-ile-tika-arasinda-kalkinma-is-birligi-mutabakat-zapti-imzalandi/>

Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı. (2022a). TİKA'dan Tacikistan'da Bilişim Sektörüne Destek. Erişim adresi: <https://tika.gov.tr/detail-tika-dan-tacikistan-da-bilisim-sektorune-destek/>

Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı. (2022b). Irak'ın Eğitim Altyapısına Destek. Erişim adresi: <https://tika.gov.tr/detail-irak-in-egitim-altyapisina-destek/>

Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı. (2022c). TİKA, Balkanlar'da Osmanlı Mirası Tarihi Cami ve Eserleri Ayağa Kaldırdı. Erişim adresi: <https://tika.gov.tr/detail-tika-balkanlar-da-osmanli-mirasi-tarihi-cami-ve-eserleri-ayaga-kaldirdi/>

Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı. (2022d). TİKA'dan Meksika'da Müslüman Maya Kabilesine Ramazan Desteği. Erişim adresi: <https://tika.gov.tr/detail-tika%27dan-meksika%27da-musulman-maya-kabilesine-ramazan-destegi/>

Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı. (2022e). TİKA, Kolombiya'da Süt Ürünleri İşleme Tesisi Kurdu. Erişim adresi: <https://tika.gov.tr/detail-tika-kolombiya%27da-sut-urunleri-isleme-tesisi-kurdu/>

Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı. (2023a). TİKA'dan Afganistan'da "Kütüphane ve Konferans Salonu" Projesi. Erişim adresi: <https://tika.gov.tr/detail-tika-dan-afganistan-da-kutuphane-ve-konferans-salonu-projesi/>

Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı. (2023b). TİKA'dan Lübnan'da Duris Türkmenlerine Destek. Erişim adresi: <https://tika.gov.tr/detail-tika%27dan-lubnan%27da-duris-turkmenlerine-destek/>

Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı. (2023c). *Faaliyet raporu 2022*. Erişim adresi: <https://tika.gov.tr/wp-content/uploads/2024/01/TIKA-2022-Idare-Faaliyet-Raporu.pdf>

Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı. (2023d). TİKA, Bosna Hersek'te Örtü Altı Sebze Üretimini Destekliyor. Erişim adresi: <https://tika.gov.tr/detail-tika-bosna-hersek%27te-ortu-alti-sebze-uretimini-destekliyor/>

Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı. (2023e). TİKA'dan Libya'daki Selzedelere Barınma Desteği. Erişim adresi: <https://tika.gov.tr/detail-tika%27dan-libya%27daki-selzedelere-barinma-destegi/>

Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı. (2023f). TİKA, Arjantin'de "Türkiye Cumhuriyeti İlkokulu"nda Kütüphane Kurdu. Erişim adresi: <https://tika.gov.tr/detail-tika-arjantin%27de-turkiye-cumhuriyeti-ilkokulu-nda-kutuphane-kurdu/>

Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı. (2023g). TİKA'nın Bangladeş'te Çeşitli Sektörlerde Uyguladığı Projeler Hizmete Girdi. Erişim adresi: <https://tika.gov.tr/detail-tika%27nin-banglades%27te-cesitli-sektorlerde-uyguladigi-projeler-hizmete-girdi/>

Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı. (2023h). TİKA'nın Destekleriyle Nepal'de Göz Sağlığı Kampı Düzenledi. Erişim adresi: <https://tika.gov.tr/detail-tika%27nin-destekleriyle-nepal-de-goz-sagligi-kampi-duzenledi/>

Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı. (2024a). Özbekistan'da, TİKA Tarafından Kurulan Televizyon Stüdyosunun Açılışı Yapıldı. Erişim adresi: <https://tika.gov.tr/ozbekistanda-tika-tarafindan-kurulan-televizyon-studyosunun-acilisi-yapildi/>

Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı. (2024b). TİKA'dan Tacikistan'da Faaliyet Gösteren Türkçe Eğitim Öğretim Merkezi'ne Donanım Desteği. Erişim adresi:

<https://tika.gov.tr/tikadan-tacikistanda-faaliyet-gosteren-turkce-egitim-ogretim-merkezine-donanim-destegi/>

Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı. (2024c). TİKA “Gazze Ramazan Mutfağı” ile Ramazan Yardımlarına Devam Ediyor. Erişim adresi: <https://tika.gov.tr/tika-gazze-ramazan-mutfagi-ile-ramazan-yardimlarina-devam-ediyor/>

Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı. (2024d). TİKA, Tunus’ta 12 Yılda 200’den Fazla Proje ve Faaliyet Gerçekleştirdi. Erişim adresi: <https://tika.gov.tr/tika-tunusta-12-yilda-200den-fazla-proje-ve-faaliyet-gerceklestirdi/>

Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı. (t.y.). Faaliyetlerimiz. Erişim adresi: <https://tika.gov.tr/faaliyetlerimiz/?country=45>

Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı. (t.y.). Hakkımızda. Erişim adresi: <https://tika.gov.tr/kurumumuz/hakkimizda/>

Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı. (t.y.). Tarihçe. Erişim adresi: <https://www.tika.gov.tr/tr/sayfa/tarihce-222>

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı. (t.y.). Türkiye’nin Latin Amerika ve Karayiplere Yönelik Politikası ve Bölge Ülkeleri ile İlişkileri. Erişim adresi: <https://www.mfa.gov.tr/i-turkiye-nin-latin-amerika-ve-karayiplere-yonelik-politikasi-ve-bolge-ulkeleri-ile-iliskileri.tr.mfa>

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı. (t.y.). Türkiye-Afrika İlişkileri. Erişim adresi: <https://www.mfa.gov.tr/turkiye-afrika-iliskileri.tr.mfa>

Türkiye Cumhuriyeti İletişim Başkanlığı. (2022). *Kamu Diplomasisi Nedir?*. Erişim adresi: https://www.iletisim.gov.tr/images/uploads/dosyalar/Kamu_Diplomasisi_Nedir.pdf, (1.bs.), 1-56.

Türkiye Cumhuriyeti İletişim Başkanlığı. (2022). *Kültürel Diplomasi ve İletişim*. Erişim adresi: https://www.iletisim.gov.tr/images/uploads/dosyalar/KulturelDiplomasiveiletisimPRES_S.pdf, (1.bs.), 1-371.

Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2019). Bakan Yardımcısı Çam TİKA’nın Gürcistan’da Yenilediği Hastanenin Açılışını Yaptı. Erişim adresi: <https://basin.ktb.gov.tr/TR-248588/bakan-yardimcisi-cam-tikanin-gurcistanda-yeniledigi-hastanenin-acilisini-yapti.html>

Vuving, A.L. (2009, September). How Soft Power Works. *Asia-Pacific Center for Security Studies*, 1-19. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1466220>

WorldAtlas. (t.y.). Latin American Countries. Erişim adresi: <https://www.worldatlas.com/geography/latin-american-countries.html>

Yılmaz, A.N. ve Kılıçoğlu, G. (2018). Türkiye’nin Orta Asya’daki Yumuşak Gücü ve Kamu Diplomasisi. *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, 119(235), 141-184. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tda/issue/59374/852064>

Yılmaz, A.N. ve Kılıçoğlu, G. (2019). *İpeğe sarılmış çelik*. Ankara: Berikan Yayınevi.

Yılmaz, S. (2012). *Akıllı güç*. İstanbul: Kum Saati Yayınları.